

Fiskālās disciplīnas
padome

Pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē
Nr.6(74) 2024. gada protokols Nr. §1.1.

Uzraudzības ziņojums par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2025.-2027. gadam un 2025.gada budžetu un Fiskāli strukturālo plānu 2025.-2028. gadam

2024

Saturs

Kopsavilkums	3
Saīsinājumi	8
1. Makroekonomiskās vides novērtējums	9
2. Fiskālās politikas attīstība	27
2.1. Pēdējo gadu retrospekcija un 2024. gada perspektīva	27
2.2. Fiskālā pozīcija 2025.-2028. gadiem	32
2.3. Nodokļu reforma	39
3. Fiskālie riski un citi jautājumi	42
4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi	49
4.1. Fiskāli strukturālais plāns un pieļaujamo izdevumu aprēķini	49
4.2. Vispārējās valdības parāds	53
Pielikums Nr. 1	55

Kopsavilkums

1. Padome kopumā pozitīvi novērtē 2025. gada budžeta un Vidēja termiņa budžeta ietvara 2025. – 2027. projekta izstrādi. ES un nacionālie fiskālie nosacījumi tiek ievēroti. Tomēr augstā ģeopolitiskā nenoteiktība un lēnā ekonomiskā izaugsme rada fiskālos riskus un izaicinājumus. Budžeta izstrāde vairāku iemeslu dēļ notiek ļoti īsos termiņos, savā analizē Padome bija spiesta vadīties no budžeta dokumentu uzmetumiem. Pilnīgāka analīze tiks veikta Padomes uzraudzības starpziņojumā 2025. gada pavasarī.
2. Vidēja termiņa budžeta ietvara projekta izstrāde 2025.-2027. gadiem tiek balstīta uz makroekonomikas prognozēm, kas apstiprinātas Padomē 2024. gada 10. jūnijā¹. Apstiprinātās prognozes paredzēja reālā IKP pieaugumu 1,4% šajā gadā, 2,9% 2025. gadā, 2,8% 2026. gadā, 2,6% 2027. gadā un 2,3% 2028. gadā. Šī gada 30. septembrī CSP publicēja visaptverošas nacionālo kontu revīzijas par periodu no 1995. līdz 2023. gadam. Revīzijas rezultātā IKP faktiskajās cenās samazināts visā periodā kopš 1995. gada, mainīts IKP salīdzināmajās cenās bāzes gads no 2015. uz 2020. gadu un minimāli mainīti pieauguma tempi. Revīzija varētu ietekmēt arī pagātnes novērtējumu par strukturālās bilances un vispārējās valdības budžeta bilances deficītu - to pasliktinot. FM, veidojot budžeta ietvaru vidējam termiņam, CSP revīziju rezultātus savos aprēķinos neiekļāva.
3. Latvija, tāpat kā visas ES dalībvalstis, piedzīvo "post-krīzes sindromu" un atveseļošanās trajektorijas dažādās valstīs ir atšķirīgas. Latvijas ekonomikas pirmā pusgada rezultāti izrādījās sliktāki par sākotnēji gaidītājiem. Reaģējot uz jaunākajiem datiem par ekonomikas attīstību, komercbankas jau augustā pārskatīja savas prognozes pesimistiskākā virzienā, prognozējot šim gadam 0,8-0,9% pieaugumu. Latvijas Banka 8. oktobrī būtiski samazināja IKP prognozes šim gadam – no jūnijā prognozētā 1,8% pieauguma, tas ir samazināts līdz 0,6%. Arī turpmāko gadu prognozes samazinātas - 2025. gadam prognozēts 2,6% pieaugums iepriekšējo 3,3% vietā, savukārt 2026. gadam prognozēts 3% pieaugums iepriekšējo 3,8% vietā². Ņemot vērā lēnāku izaugsmi, ir svarīgi uzmanīgi sekot ekonomiskajai attīstībai un būt gataviem nepieciešamajiem pielāgojumiem valsts finansēs.
4. FM pesimistiskais scenārijs³ paredz IKP pieaugumu šim gadam vien 0,4%, bet nākošam gadam 1,8%. Ņemot vērā šo scenāriju, FM ir novērtējusi tā ietekmi uz vispārējās valdības budžeta deficītu - 2024. gadā tas varētu būt 2,8% no IKP, 2025. gadā 3,4% no IKP, 2026. gadā 3,1% no IKP, 2027. gadā 2,9% no IKP un 2028. gadā 2,6% no IKP. Latvijas Banka publicējusi vēl pesimistiskāku prognozi⁴, paredzot, ka deficīts pārsniegs 3% no IKP jau sākot ar šo gadu – 2024. gada deficīts varētu būt 3,1% no IKP, 2025. gadā 3,3% un 2026. gadā 3,2% - turklāt LB prognozēs šis nav "sliktākais", bet bāzes scenārijs. Ņemot vērā pastāvošos riskus, Padome aicina budžeta izpildes laikā iekonomētos līdzekļus taupīt nevis pārdalīt, lai sasniegtu nospraustos budžeta mērķus, īpaši ņemot vērā nodokļu iekasēšanas atpalicību no plāna.

¹ FDP viedoklis par FM makroekonomiskām prognozēm VTBI 2024.-2028. [download \(fdp.gov.lv\)](https://fdp.gov.lv)

² Makroekonomiskās prognozes | 2024. gada oktobris | Latvijas Banka

³ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026., un 2027. gadam" Paskaidrojumi uzmetums

⁴ Makroekonomiskās prognozes | 2024. gada oktobris | Latvijas Banka

- 5.** Reaģējot uz inflācijas samazināšanos eirozonā, ECB sākusī pakāpeniski mīkstināt monetāro politiku. Šī gada septembrī ECB otro reizi samazināja galvenās procentu likmes par 25 bāzes punktiem, reaģējot uz inflācijas prognozēm un pamatinflācijas dinamiku. Vienlaikus ECB prognozē, ka inflācija eirozonā pakāpeniski samazināsies - 2024. gadā tā būs 2,5%, 2025. gadā 2,2%, bet 2026. gadā 1,9%. Šī gada beigās inflācija nedaudz pieaugs - ECB pieaugumu skaidro ar bāzes efektiem cenu statistikas uzskaitē, kas veidojās pēc ekstremālām energoresursu cenu līmeņa svārstībām. Šo efektu ietekme būs pilnībā izzudusi nākamā gada otrajā pusē un inflācijai atkal vajadzētu samazināties.
- 6.** Inflācija Latvijā ir zemāka nekā vidēji Eiropas Savienībā un eirozonā, ar patēriņa cenu pieaugumu augustā tikai par 0,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tomēr Eurostat ātrā novērtējuma dati liecina, ka septembrī Latvijā tā varētu būt pieaugusi līdz 1,6%. Preču un pakalpojumu cenu inflācija Latvijā un eirozonā liecina par pakalpojumu inflācijas pieaugumu un preču cenu samazināšanos, tomēr šo procesu dinamika ir atšķirīga. Latvijā preču cenas augustā samazinājās par 0,8%, bet pakalpojumu cenas pieauga par 5,4%, kas ir straujāks pieaugums nekā vidēji eirozonā.
- 7.** Darba tirgus, neskatoties uz ekonomikas stagnāciju, ir diezgan aktīvs. Faktiskais bezdarba līmenis pēdējos mēnešos svārstās ap 6,9%-7%, reģistrētais bezdarbs ir ap 5%. Tādējādi, redzams augsts pieprasījums pēc darbiniekiem un darba devēju nepieciešamība pielāgoties spiedienam uz darba samaksu, kas privātiem uzņēmējiem var kļūt aizvien izaicinošāk.
- 8.** Darba samaksas pieaugums pirmajā pusgadā ir bijis vidēji 10,3%. Otrajā ceturksnī tas nedaudz palēninājās – pieaugums 9%, tādējādi, salīdzinājumā ar iepriekš novērotiem datiem darba samaksas pieauguma temps vairs nav mērāms divciparu skaitļos. Otrajā ceturksnī sabiedriskajā sektorā darba samaksa pieauga par 12,4%, savukārt privātajā sektorā pieaugums bija ievērojami lēnāks – 8,3%. Uz darba samaksas pieauguma un produktivitātes nesabalansētību vairākkārt norādīts LU domnīcas PEAK produktivitātes ziņojumos⁵. Arī SVF⁶ veicis padziļinātu pētījumu, secinot, ka Latvijas iedzīvotāju ienākumu konverģence atpaliek no citām Baltijas valstīm, bet darba produktivitāte, it īpaši ražošanas nozarē, ir salīdzinoši zema, ko veicina vāja investīciju plūsma, liels zemas produktivitātes uzņēmumu īpatsvars tautsaimniecībā un zems inovāciju līmenis.
- 9.** Gan darba samaksas pieaugums, gan arī ECB monetārās politikas mīkstināšana pozitīvi ietekmēja iedzīvotāju līdzekļu apjoma pieaugumu komercbanku kontos. Latvijas bankas dati liecina, ka augustā iedzīvotāju noguldījumi pieauguši par 5,8%. Tomēr dati par summām, kuras iedzīvotāji apmaksājuši ar bankas kartes starpniecību liecina, ka iedzīvotāji savos tēriņos ir piesardzīgi un vairāk tendēti uzkrāt.
- 10.** Šī gada septiņos mēnešos rūpniecības produkcijas apjoms Latvijā samazinājās par 2%, apstrādes rūpniecībai piedzīvojot ievērojamu 4,4% kritumu. Savukārt ieguves rūpniecībā un elektroenerģijas un gāzes apgādē bija pieaugums attiecīgi par 12,8% un 6,8%. Apstrādes rūpniecības rezultāti bija ļoti nevienmērīgi – pārtikas ražošana pieauga par 1%, bet tādas nozares kā kokrūpniecība (-2,2%) un metālizstrādājumu ražošana (-

⁵ Latvijas Produktivitātes ziņojums (lu.lv)

⁶ Republic of Latvia: Selected Issues (imf.org)

10%) piedzīvoja kritumu. Jaunākie dati liecina, ka augustā rūpniecība kopumā atguvās, palielinoties produkcijas apjomam par 2,1%, galvenokārt uz ieguves rūpniecības un elektroenerģijas sektora pieauguma rēķina, savukārt apstrādes rūpniecība turpināja samazināties par 0,9%.

- 11.** Latvija būtiski atpaliek kreditēšanas aktivitātē no Lietuvas un Igaunijas gan mājsaimniecību, gan uzņēmumu kreditēšanas segmentos. Eurostat dati liecina, ka mājsaimniecību aizdevumu saistības Igaunijā sasniedz 35 % no IKP, Lietuvā 22 % un Latvijā 17 % no IKP. Šogad Latvijā kreditēšana mājsaimniecībām sākusi atgūties pēc ilgstošas stagnācijas, ko veicinājuši ECB signāli par procentu likmju samazināšanu. Šī gada astoņos mēnešos izsniegtie mājokļu kredīti pieauga par 11%, patēriņa kredīti – par 14% un pārējie kredīti mājsaimniecībām – par 47%. Tomēr uzņēmumu kreditēšana joprojām stagnē - jauno kredītu apjoms nefinanšu sabiedrībām šī gada astoņos mēnešos samazinājies par 1%.
- 12.** Pirmajā pusgadā eksporta vērtība ir samazinājusies par 6%, salīdzinot ar 2023. gada pirmo pusgadu. Jaunākie mēnešu dati par eksporta dinamiku, uz šī ziņojuma sagatavošanas brīdi, pieejami par jūliju un tie liecina par 6,5% eksporta pieaugumu, salīdzinājumā ar pērnā gada jūliju. Pēc ilgstošas eksporta apjoma lejupslīdes šāds rezultāts ir īpaši nozīmīgs, jo iepriekš līdzvērtīgi eksporta pieaugumi novēroti 2023. gada pirmajos mēnešos.
- 13.** No fiskālā viedokļa, 2023. gads bija salīdzinoši veiksmīgs – tika sasniegts uzlabojums valsts fiskālajā pozīcijā ar deficīta samazinājumu no 4,4% līdz 2,2% no IKP jeb (-893,1) miljonu eiro (budžeta likumā bija plānots 4,2% deficīts). Attiecīgi strukturālā bilance bija 0,2% no IKP, lai arī fiskālā stratēģija par mērķi noteica strukturālā deficīta apjomu 0,5% apmērā no IKP. Budžeta bilances rādītāji uzlabojās saistībā ar nominālā IKP pieaugumu un nodokļu ieņēmumu pieaugumu straujās inflācijas ietekmē, kā arī pakāpeniski tika samazināts Covid-19 un energoresursu atbalsts.
- 14.** Budžets 2024. gadam tika veidots balstoties uz prognozēm par IKP pieaugumu 2,5% un inflācijas līmeni 2,2%. FM prognozes, kas izstrādātas jūnijā, paredzēja lēnāku IKP pieaugumu (1,4%) un zemāku inflāciju (1,2%). Rezultātā kopbudžeta nodokļu iekasēšanas plāns 8 mēnešos izpildīts par 98,2%. Tomēr šogad labāk, nekā plānots, iekasēšanas nenodokļu ieņēmumi un ir ievērojami samazināti izdevumi subsīdijām un dotācijām par 1,1 miljardu eiro, saistībā ar lēnāku ES fonda finansēto projektu īstenošanu un pārdalēm no resora "74. Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums". Tāpēc šobrīd VVB deficīts tiek prognozēts 2,6% apmērā no IKP, bet strukturālais VVB deficīts 0,2% apmērā no IKP.
- 15.** Šī gada pavasarī stājās spēkā jaunais ES ekonomikas pārvaldības ietvars, kas veidots tā, lai pakāpeniski un ilgtspējīgi samazinātu pieaugušos ES valstu deficīta un parāda līmeņus. Pēc vairāku dalībvalstu viedokļa jaunais regulējums ir ļoti komplicēts un sarežģīti piemērojams. Tas ir vairāk orientēts uz ekonomiskās izaugsmes veicināšanu, tomēr pie tā iestāšanās, paredzēts vismaz daļēji novirzīt papildus budžeta ieņēmumus budžeta deficīta samazināšanai. Atbilstoši šim regulējumam, ES dalībvalstīm jāsagatavo vidēja termiņa Fiskāli strukturālais plāns, kas aizstās ikgadējo Stabilitātes programmu un Nacionālo reformu programmu un, kurā jānosaka fiskālā trajektorija. Fiskālajā trajektorijā ir noteikts pieļaujama valsts finansēto neto primāro izdevumu

pieauguma līmenis. Attiecīgi likumprojektā "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" ir jāievēro ne tikai FDL strukturālās bilances nosacījums, kura pieļaujamais deficīts tika palielināts līdz 1%, bet arī jaunie ES fiskālie nosacījumi.

- 16.** Fiskālie nosacījumi valsts budžetam 2025. gadam un VTBI 2025.-2027. tika aprēķināti saskaņā ar jauno ES ekonomisko regulējumu, ievērojot trīs metodes: (1) strukturālās bilances nosacījums, kas izriet no nacionālās likumdošanas un no ES regulas 2024/1263 izrietošais (2) strukturālās primārās bilances nosacījums un (3) ES izdevumu pieauguma nosacījums. Saskaņā ar aprēķiniem, vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, kas izpilda visus trīs nosacījumus 2025. – 2028. gadam, tiek noteikts: -0,817% no IKP 2025. gadam, -0,749% no IKP 2026. gadam, -0,792% no IKP 2027. gadam un -0,932% no IKP 2028. gadam. Padome vērs uzmanību, ka labāku VVBB 2025. gadā plānots sasniegt ar ievērojamām EKS korekcijām un norāda uz ierobežoto fiskālo telpu tuvākajos gados: -13,0 miljoni eiro 2025. gadā, 32,2 miljoni eiro 2026. gadā, 43,5 miljoni eiro 2027. gadā un 1,4 miljoni eiro 2028. gadā.
- 17.** Fiskālā disciplīnas padome atzīst, ka FM aprēķinātā fiskālā trajektorija atbilst Regulas 2024/1263 (EK tehniskās informācijas) nosacījumiem. Tāpat Padome atzinīgi novērtē aktuālāku nacionālo datu izmantošanu 2024. gada fiskālās prognozēs un budžeta 2025. gadam sagatavošanu, ievērojot FSP fiskālo trajektoriju. Sagatavojot Vispārējās valdības budžeta plāna projektu 2025. gadam, tiek novērtēts neto valsts finansēto primāro izdevumu pieaugums un saskaņā ar FM aprēķiniem, tas tiek prognozēts 4,4% apmērā (bez fiskālā nodrošinājuma rezerves), kas ir zemāk par FSP nosakāmo maksimāli pieļaujamo līmeni.
- 18.** Valdības apstiprinātā nodokļu reforma, kas stāsies spēkā 2025. gadā, mērķē uz vairākiem būtiskiem uzlabojumiem: tā samazinās darbaspēka nodokļu slogu mazajām un vidējām algām, vienkāršos nodokļu sistēmu un veicinās ienākumu vienlīdzību. Lai reforma būtu fiskāli neitrāla, tiek ierosināta uz laiku pārcelt 1% no otrā pensiju līmeņa uz pirmo, kas nākamajos gados varētu palielināt valdības saistības attiecībā uz pensijām. Neskatoties uz to, pensiju sistēma ir stabila. Papildu ieguvumi ietver konkurētspējas pieaugumu uzņēmējiem, samazinot darbaspēka izmaksas un palielinot investīciju iespējas.
- 19.** FM sagatavotā un MK apstiprinātā Fiskālo risku deklarācija piedāvā fiskālo nodrošinājuma rezervi 0,1% apmērā no IKP 2025., 2026., un 2027. gadā. Fiskālās disciplīnas padome apstiprina fiskālā nodrošinājuma rezervi 0,1% apmērā no IKP 2025. gadam.
- 20.** Pašlaik Latvija saskaras ar vairākiem būtiskiem riskiem, kas varētu apdraudēt ekonomikas izaugsmi un fiskālos rādītājus vidējā termiņā:
- ģeopolitiskā spriedze, robeža ar Krieviju un Baltkrieviju atbaida investorus un tūristus;
 - vājš pieprasījums Latvijas galvenajos eksporta tirgos nosaka potenciālo eksporta kritumu;
 - ražošanas sektora vājums turpina ierobežot ekonomikas izaugsmi;
 - fiskālais risks, kas izriet no Rail Baltica projekta ieviešanas;

- fiskālais risks, kas izriet no valsts kapitālsabiedrību (AS Airbaltic un citu) darbības;
- valsts parāda apkalpošanas izmaksu straujš pieaugums tuvākos gados;
- atlīdzības pieaugums publiskajā sektorā, kam ir potenciāls palielināt budžeta bāzi, ietekmēt darba tirgu un pasliktināt valsts konkurētspēju.

21. Saskaņā ar FM aprēķiniem, VTBI 2025.-2027. gadam valsts parāda apkalpošanas izdevumi šogad veidos 1,1% no IKP, 2025. gadā tie pieaugs līdz 1,2% no IKP un turpinās ik gadu pieaugt par vienu procentpunktu, 2028. gadā sasniedzot 1,5% no IKP. Augstās procentu likmes rada papildu slogu valsts parāda apkalpošanai un samazina valsts izdevumu iespējas.

22. Fiskāli strukturālā plānā ietvertā valsts bruto parāda prognoze liecina, ka šim gadam parāda apmērs būs 45,8% no IKP, 2025. gadam 47,5% no IKP, 2026. gadam 48,5% no IKP, 2027. gadam 49,7% no IKP un 2028. gadam 50,8% no IKP. Savukārt Latvijas Bankas prognoze par vispārējās valdības parādu ir pesimistiskāka - šim gadam parāds tiek prognozēts 47% no IKP, 2025. gadam 48,4% no IKP un 2026. gadam 49% no IKP. Pietuvošanās 50% parāda robežai ir nopietns signāls konsekvēnti ievērot fiskālo disciplīnu, jo krīžu gadījumos valstu parādiem ir tendence strauji pieaugt. Lai gan pašlaik nav indikāciju par krīzes scenāriju Latvijā, tomēr ņemot vērā ļoti nenoturīgo ģeopolitisko situāciju šāds scenārijs nav izslēgts.

23. Tomēr pašlaik Latvijas valsts parāda līmenis nepārsniedz Māstrihtas kritērijā noteikto 60% no IKP līmeni un tas pozitīvi ietekmē Latvijas kā fiskāli atbildīgas valsts reputāciju. Reitingu aģentūras vairākkārt atzīmējušas šo faktu, tomēr pēdējos gados Latvijas ilgtermiņa reitinga novērtējums pazemināts reģiona ģeopolitiskās nestabilitātes dēļ. Reitingu aģentūra Moody's Ratings⁷ 26. jūlijā paziņoja, ka uztur Latvijas kredītreitingu A3 līmenī un arī nākotnes novērtējums ir stabils. Aģentūra Fitch Ratings⁸ 12. jūlijā apstiprināja Latvijas kredītreitingu A- līmenī, izceļot zemās valsts parāda un parāda apkalpošanas izmaksas, kā arī uzticamu īstenoto politiku, ko atbalsta dalība ES un eirozonā.

⁷ Moody's Ratings paziņo par Latvijas kredītreitinga atbilstību esošajam A3 līmenim ar stabili nākotnes novērtējumu | Moody's Ratings paziņo par Latvijas kredītreitinga atbilstību esošajam A3 līmenim ar stabili nākotnes novērtējumu | Valsts kase

⁸ Fitch Ratings apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A- līmenī ar pozitīvu nākotnes novērtējumu | Fitch Ratings apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A- līmenī ar pozitīvu nākotnes novērtējumu | Valsts kase

Saīsinājumi

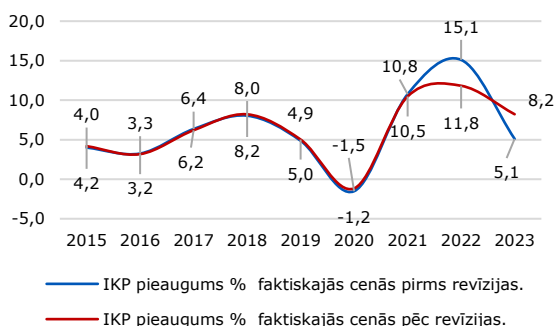
AN	Akcīzes nodoklis
AS	Akciju sabiedrība
BPP	Budžeta plāna projekts
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
ECB	Eiropas Centrālā Banka
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēma
ERAB	Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FDP	Fiskālās disciplīnas padome
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
FSP	Fiskāli strukturālais plāns
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
MK	Ministru kabinets
NĪN	Nekustamā īpašuma nodoklis
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SP	Latvijas stabilitātes programma
SPBS	Stabilitātes programmas bāzes scenārijs
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
UIN	Uzņēmuma ienākuma nodoklis
Uzraudzības ziņojums	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VK	Valsts Kase
VKS	Valsts kapitālsabiedrības
VSAOI	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VV	Vispārējā valdība
VVB	Vispārējās valdības budžets
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance

1. Makroekonomiskās vides novērtējums

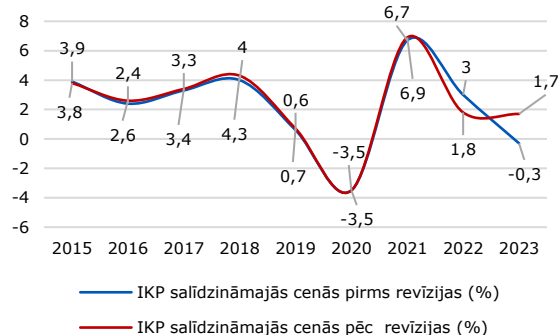
Faktori, kas nosaka ekonomikas izaugsmes iespējas Eiropā joprojām ir saistīti ar Krievijas agresiju Ukrainā, patēriņa un ārējā pieprasījuma vājumu, kā arī ar ECB ierobežojošās monetārās politikas ietekmi. Izaugsmes perspektīva Latvijai un arī Latvijas tirdzniecības partneriem liecina par lēnāku attīstību, nekā tas cerēts gada sākumā. Šajā nodaļā tiks apskatītas galvenās izmaiņas Latvijas ekonomikā kopš FM makroekonomisko prognožu apstiprināšanas š.g. jūnijā.

- Šī gada 30. septembrī CSP publicēja visaptverošas nacionālo kontu revīzijas rezultātus⁹ periodam no 1995. līdz 2023. gadam.** Ņemot vērā visas revīzijas - IKP faktiskajās cenās samazinājās visiem gadiem sākot no 1995. gada. Periodā no 1995. līdz 2009. gadam IKP ir samazināts maksimāli par (-5,3%) jeb 905,2 milj. eiro un minimāli par (-2,1%) jeb 153,2 milj. eiro. Periodā no 2010. līdz 2021. gadam IKP iznākums mazinājies maksimāli par (-3,7%) jeb 820,1 milj. eiro un minimāli par (-2,0%) jeb 368,3 miljoniem eiro. IKP faktiskajās cenās 2022. gadam mazināts par (-5,9%) jeb 2,283 milj. eiro un tā pieaugums novērtēts kā 11,8% līdzšinējo 15,1% vietā. Arī IKP faktiskajās cenās 2023. gadā ir samazināts par 3,2% jeb 1,276 milj. eiro, tomēr tā pieaugums pēc revīzijas novērtēts straujāks (+8,2%) līdzšinējo 5,1% vietā, jo pieauguma temps aprēķināts attiecībā pret zemāku bāzi nekā iepriekš.

1.1. attēls. CSP datu revīzija IKP faktiskajās cenās

1.2 attēls. CSP datu revīzija IKP salīdzināmajās cenās

Avots: CSP

Avots: CSP

- Arī IKP izaugsme salīdzināmajās cenās mainījās visiem gadiem. Runājot par IKP salīdzināmajās cenās, atšķirībā no IKP faktiskajās cenās, izmaiņas ir vērtējamās procentpontos nevis procentos. Kopumā periodā no 1996. līdz 2009. gadam veiktās korekcijas ir diapazonā no (-1,8 pp) līdz (+0,9 pp). Periodā no 2010. līdz 2021. gadam korekcijas ir diapazonā no (-0,1 pp) līdz (+0,8 pp). Attiecībā uz 2022. gadu izaugsme salīdzināmajās cenās koriģēta uz leju par (1,1 pp) un līdzšinējo 3% izaugsmes vietā jaunais pieauguma novērtējums ir 1,8%. Savukārt attiecībā uz 2023. gadu IKP salīdzināmajās cenās koriģēts uz augšu par 2 procentpunktiem un, tādējādi, 0,3% lejupslīdes vietā revidētie dati liecina par 1,7% reālā IKP pieaugumu.
- Būtiski atzīmēt arī bāzes gada nomainīgu IKP uzskaiti salīdzināmajās cenās. Revīzijas rezultātā atsaucis gads, kas iepriekš bija 2015. gads, tagad ir mainīts uz 2020. gadu.

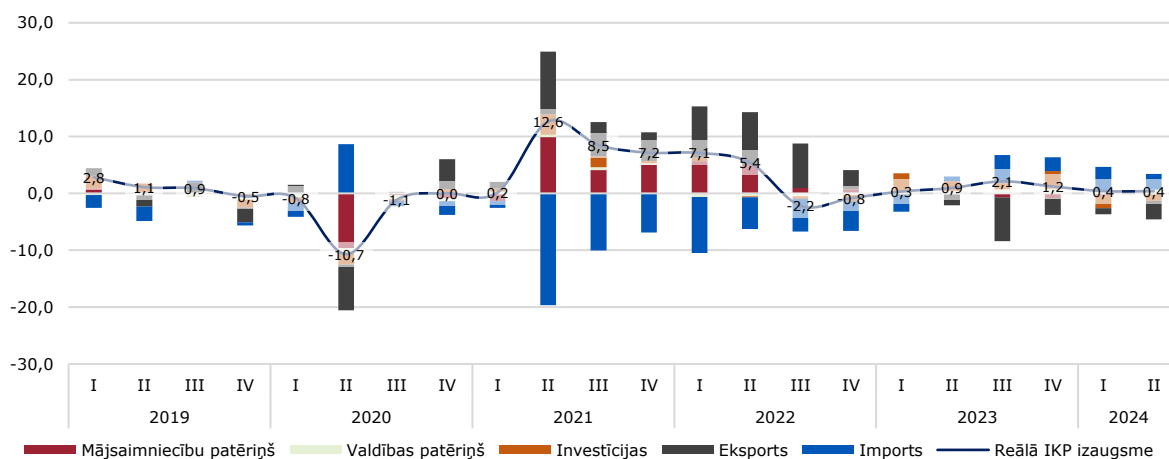
⁹ Iekšzemes kopprodukta revīzija 2024. gadā [IKP_2024_gada_revizija_30092024.pdf (stat.gov.lv)]

Šīs atsauces gada maiņa pati par sevi neietekmē IKP izaugsmes tempus, bet izmaina periodu pret kuru tiek salīdzinātas cenu laika rindas, un nosacīti koriģē laikrindu līmeņus (skaitliskās vērtības). Līdz ar to, pēc revīzijas visi ģēdētie IKP rādītāji tiek izteikti 2020. gada cenās.

Iekšzemes kopprodukts

4. Vērtējot IKP izlietojuma aspektu, redzams, ka otrajā ceturksnī IKP pieauga par 0,4%. Valdības izdevumu piesaugsma IKP izaugsmē bijis 0,6%, bet pārējo komponentu devums negatīvs – mājsaimniecību patēriņš (-0,1%), investīcijas (-1,2%), preču un pakalpojumu eksports (-3,3%).

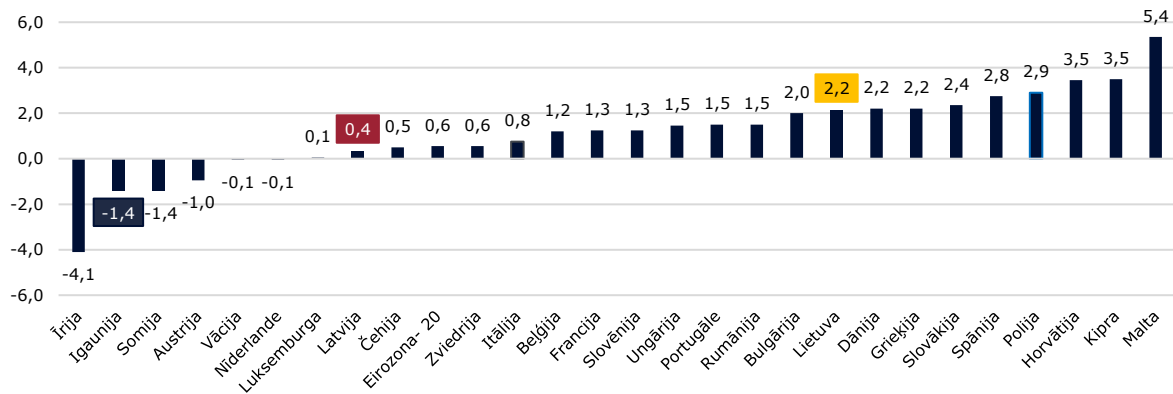
1.3. attēls. Ieguldījums reālā IKP izaugsmē (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu), %

Avots: CSP

5. Kopumā arī pirmajā pusgadā IKP pieauga par 0,4%. IKP pieaugumā lielāko piesaugsma deva valdības patēriņš (0,6%), bet pārējie devumi bija IKP samazinoši - investīcijas (-1,8%), eksports (-2,2%), mājsaimniecību patēriņš (-0,2%).
6. Eurostat dati, par pirmā pusgada IKP dinamiku ES valstīs, liecina par ievērojamām atšķirībām ekonomiskajā attīstībā, tomēr kopumā Latvijas galveno tirdzniecības partneru ekonomikas uzrāda uzlabojuma pazīmes, kas veicina labvēlīgāku makroekonomisko vidi Latvijas eksportam.
7. Eurostat dati, par IKP dinamiku ES valstīs šī gada pirmajā pusgadā, liecina, ka tā bijusi ļoti atšķirīga – no 4,1% IKP lejupslīdes Īrijā līdz 5,4% IKP pieaugumam Maltā. Arī Baltijas valstu vidū izkliede diezgan būtiska – Igaunijā pirmajā pusgadā vērojama ekonomikas lejupslīde 1,4%, Latvijā ļoti minimāla izaugsmē 0,4%, bet Lietuva izvirzījies līdera pozīcijās ar 2,2% pieaugumu, kas bijis trīs reizes straujāks nekā eirozonā kopumā. Eirozonā IKP izaugsme bijusi diezgan vāja, vien 0,6%. ES kopumā, no 27 valstīm, sešās vērojama lejupslīde, piecās valstīs izaugsme nepārsniedz pat 1%, pārējās 16 valstīs izaugsme ir no 1,2% līdz 5,4%.

1.4. attēls. Eiropas savienības valstu IKP pieaugums 2024. gada 1. pusgadā, %

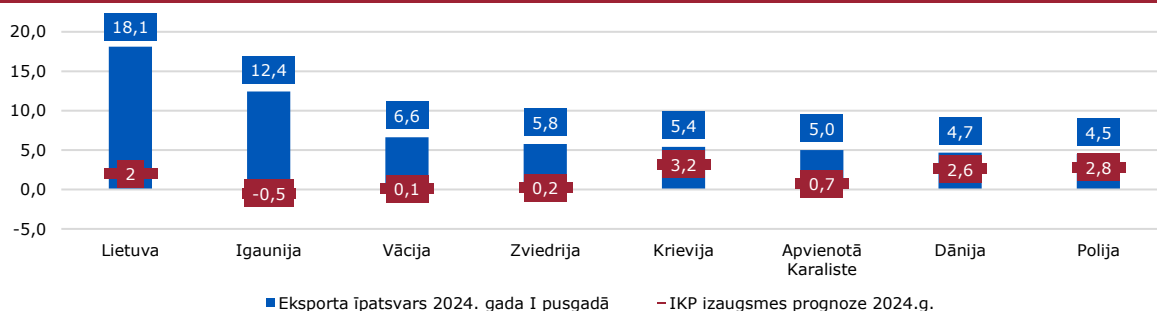
Avots: Eurostat

8. Pirmajā pusgadā Latvijas būtiskāko ES tirdzniecības partneru IKP vidēji pieauga par 1,1%, kas ir uz pusi straujāks par eirozonas IKP pieaugumu, kas liecina, ka makroekonomiskā vide Latvijas eksportam būtiskās ekonomikās pakāpeniski uzlabojas.

Ārējās vides raksturojums

9. Eiropas Komisijas pavasara prognozes¹⁰, par IKP pieaugumu Latvijas galvenajām eksporta partnervalstīm liecina par nevienmērīgu izaugsmi šajā gadā. Tomēr, izaugsmes prognozes Latvijas tirdzniecības partnervalstīm pārsniedz prognozēto izaugsmi Eiropas Savienībā.
10. Šī gada maijā Eiropas Komisijas prognoze par 2024. gada IKP izaugsmi Latvijas galvenajās eksporta valstīs norādīja uz gaidāmu diezgan nevienmērīgu attīstību. 1.5. attēlā redzams Latvijas eksporta īpatsvars šī gada pirmajā pusē un IKP pieauguma prognozes šim gadam. Redzams, ka Lietuvai, uz kuru pirmajā pusgadā eksportēti 18% Latvijas eksporta kopapjoma, EK prognozējusi 2% IKP pieaugumu. Savukārt Igaunijai, uz kuru attiecināmi 12% Latvijas eksporta, EK prognozējusi lejupslīdi 0,5%.

1.5. attēls. Latvijas eksporta īpatsvars % pa galvenajām tirdzniecības partnervalstīm un IKP pieauguma prognozes % 2024. gadam

Avots: CSP [ATD040m], EK prognozes¹¹, SVF prognozes¹² (Krievija un Apvienotā Karaliste)

¹⁰ Spring 2024 Economic Forecast: A gradual expansion amid high geopolitical risks - European Commission (europa.eu)

¹¹ Economic forecast for Latvia - European Commission (europa.eu)

¹² World Economic Outlook Databases (imf.org)

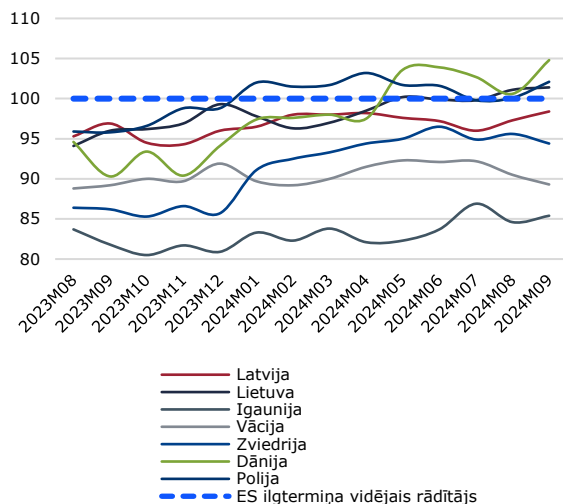
11. Vidēji Latvijas eksporta partneru IKP prognoze 2024. gadam ir 1,3% (bez Krievijas 1,1%), kas ir augstāk par EK Eiropas savienībai prognozēto 1%¹³ un SVF prognozēto 0,9%¹⁴ pieaugumu. Jāpiebilst, ka SVF pasaules ekonomikas izaugsmes tempu prognozējis 3,2% apmērā un tas būtiski apsteidz prognozi Eiropas Savienībai.
12. Jaunākais EK 27. septembrī publicētais pārskats par biznesa un patērētāju konjunktūras rādītājiem¹⁵ liecina, ka ekonomiskais noskaņojums ES un eirozonā kopumā ir stabils, bet nodarbinātības gaidas, pēc samazināšanās iepriekšējos mēnešos, septembrī uzlabojās. Ekonomikas sentimenta rādītājs Latvijā kopš jūnija uzlabojas, arī septembrī tas ir uzlabojies par 1,1 procentpunktu līdz 98,4%, tomēr ir zem ilgtermiņa vidējā (100%). Tas dod cerības tikai uz minimālu ekonomikas izaugsmes paātrināšanos otrajā pusgadā. Lietuvas sentimenta rādītājs kopš augusta ir nedaudz virs ilgtermiņa vidējā rādītāja un septembrī tas sasniedzis 101,4% un kopš augusta pieaudzis par 0,3 pp. Turpretī Igaunijā sentimenta rādītājs ir zemākais Baltijā – septembrī 85,4%, tomēr salīdzinot ar augustu, pieaugums par 0,8 pp.
13. Vācijā un Zviedrijā ekonomikas sentimenta rādītājs samazinājies par 1,2 procentpunktiem, sasniedzot attiecīgi 89,3% un 94,4%, kas atspoguļo diezgan piesardzīgu nākotnes vērtējumu. Taču citās Latvijas eksportam svarīgās valstīs, piemēram, Polijā un Dānijā, sentimenta rādītāji pēdējos mēnešos ir arvien uzlabojušies. Polijas sentiments septembrī bijis 102,1% un audzis kopš augusta par 2 pp, bet Dānijas sentiments sasniedzis 104,8% un audzis visstraujāk, par 4,2 pp.
14. Kopumā šie dati rāda, ka Latvijas ekonomika saskaras ar neviendabīgu situāciju – lai gan vieniem tirdzniecības partneriem sentimenta rādītāji uzlabojas, Vācijai un Zviedrijai tie slīd uz leju. Tas liek domāt, ka nākamie mēneši Latvijas ekonomikai varētu iezīmēties ar ļoti minimāliem pieaugumiem eksportā un ārējas vides faktori varētu turpināt ierobežot eksporta iespējas.
15. **Svārstības nodarbinātības gaidās Latvijas un tās lielāko tirdzniecības partneru vidū norāda uz nevienmērīgu darba tirgus attīstību - pozitīvas tendences vērojamas Polijā un Dānijā, bet vairumā pārējo valstu, tostarp Latvijā, uzlabojums ir neliels vai pat negatīvs.**
16. Svārstības nodarbinātības gaidās vērojamas gan Latvijā, gan starp tās lielākajiem tirdzniecības partneriem. Septembrī Latvijā novērots neliels nodarbinātības gaidu pieaugums par 0,4 procentpunktiem, kam drīzāk ir sezonāls skaidrojums.
17. Tikmēr nodarbinātības gaidu pasliktināšanās vērojama Lietuvā (-0,7 pp), Igaunijā (-0,9 pp), Vācijā (-1,7 pp) un Zviedrijā (-0,2 pp). Dānijā un Polijā pretēja situācija, līdztekus kopējam ekonomikas noskaņojuma uzlabojumam, arī nodarbinātības gaidas pieaugušas pa 1,3 pp Polijā un par 2,6 pp Dānijā.

¹³ Spring 2024 Economic Forecast: A gradual expansion amid high geopolitical risks - European Commission (europa.eu)

¹⁴ World Economic Outlook Update, July 2024: The Global Economy in a Sticky Spot (imf.org)

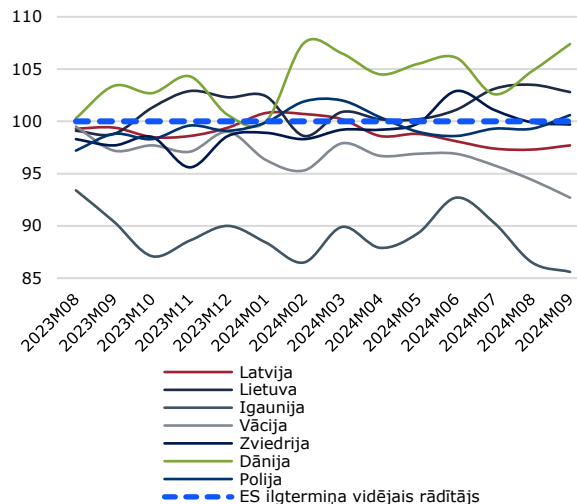
¹⁵ Business and consumer survey results for September 2024 – Statistical Annex (27. september, 2024)0125244c-12c9-4085-8985-9018cd316cc6_en (europa.eu)

1.6. attēls. Ekonomikas sentimenta rādītājs Latvijā un tās tirdzniecības partnervalstos ES

Avots: Eurostat

1.7. attēls. Nodarbinātības gaidu rādītājs Latvijā un tās tirdzniecības partnervalstos ES

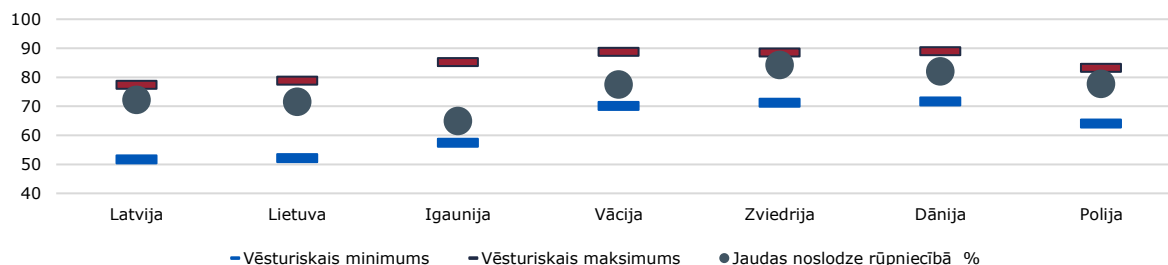

Avots: Eurostat

- 18. Jūlijā publicētie EK apsekojuma dati¹⁶ par jaudas noslodzi rūpniecībā ir attiecināmi uz trijiem šī gada ceturkšņiem. Tie liecina, ka Latvijā un tās galvenajās eksporta partnervalstīs, vairumā gadījumu rūpniecības jaudu noslodze atrodas tuvāk vēsturiskajiem maksimumiem nekā minimumiem, lai gan pastāv dažas ievērojamas atšķirības.** Latvijā rūpniecības jaudu noslodze trešajā ceturksnī sasniedza 72,1%, kas ir starp vēsturisko minimumu (51,6%) un vēsturisko maksimumu (77,3%), tuvāk otrajam. Lietuvā situācija ir līdzīga, kur trešā ceturkšņa jaudas noslodze bija 71,5% - nedaudz zemāka par Latvijas rādītāju un arī tās atrodas zem vēsturiskā maksimuma (78,7%). Vācijas un Igaunijas rūpniecības jaudas noslodze trešajā ceturksnī būtiski atpalika no vēsturiskajiem maksimumiem. Vācijā rūpniecības jaudu noslodze bija 77,4%, kas ir tuvu tās vēsturiskajam minimumam (70%) un ievērojami tālāk no vēsturiskā maksimuma (88,7%). Igaunijā jaudas noslodze jūlijā bija 64,9%, kas arī ir tuvāk vēsturiskajam minimumam, un atšķirība no vēsturiskā maksimuma sasniedz 20,2 procentpunktus.
- 19.** Gan Igaunija, gan Vācija ir nozīmīgi Latvijas eksporta tirgi. Šo valstu ierobežotā ekonomiskā aktivitāte negatīvi ietekmē Latvijas eksporta apjomus un ekonomikas izaugsmes perspektīvu. Savukārt Zviedrijas dati liecina, ka trešajā ceturksnī rūpniecības jaudu noslodze sasniedza 84,2%, kas ir ļoti tuvu vēsturiskajam maksimumam (88,4%). Tas liek domāt par pakāpenisku rūpniecības sektora atjaunošanos.

¹⁶ Business and consumer survey results for July 2024 – Statistical Annex (30 July 2024) [[bcs_2024_07_statistical_annex_en.pdf \(europa.eu\)](#)]

**1.8. attēls. Jaudas noslodze rūpniecībā Latvijā un tās galvenajām tirdzniecības partnervalstīm ES
š.g. trešajā ceturksnī, %**

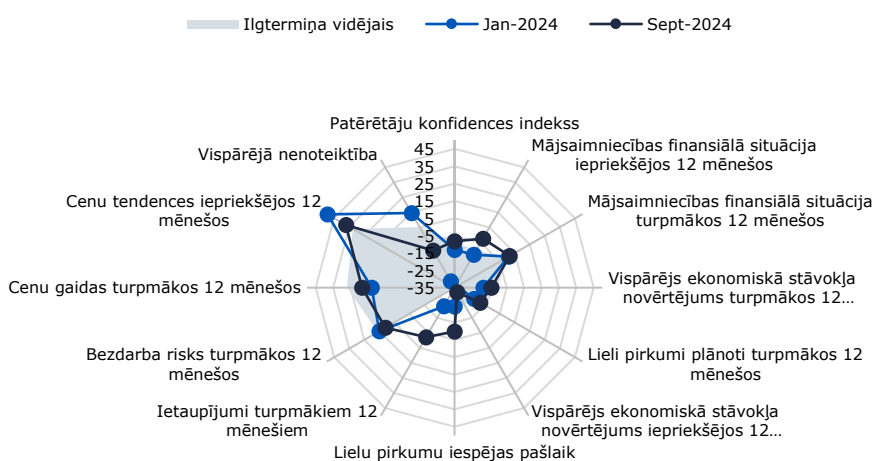

Avots: Eurostat

- 20.** Kopumā rūpniecības jaudu noslodzes rādītāji liecina par pozitīvu, bet dažviet nedaudz mērenāku ekonomisko aktivitāti Latvijas eksporta partnervalstīs. Latvijas ekonomika var sagaidīt, ka daļa no eksporta pieprasījuma varētu nākt no valstīm ar augstāku jaudas noslodzi, kā Zviedrija un Lietuva.
- 21. *Latvijas sentimenta rādītāja komponentes septembrī.*** Sentimenta rādītājs septembrī bija pozitīvs pakalpojumu sniedzējiem (2,9%), tas, salīdzinot ar janvāri, uzlabojās, bet tomēr samazinājās, salīdzinot ar augustu. Tāds pats novērtējums (2,9%) septembrī bija arī mazumtirgotājiem, tomēr šajā segmentā noskaņojums uzlabojās - gan salīdzinot ar gada sākumu, gan salīdzinot ar augustu.
- 22.** Patērētāju noskaņojums ir negatīvs - septembrī -8,2%, bet vienlaikus tajā ir vērojami visstraujākie uzlabojumi - gan salīdzinot ar gada sākumu (+5 pp), gan salīdzinot ar augustu (+1,1 pp).
- 23.** Zemākie noskaņojuma vērtējumi ir ražošanā un būvniecībā, septembrī attiecīgi (-7,5%) un (-12,7%). Tomēr ražošanā vērojama minimāla noskaņojuma uzlabošanās - gan salīdzinot ar janvāri (+0,6 pp), gan salīdzinot ar augustu (+0,7 pp). Savukārt būvniecībā, salīdzinot ar janvāri, noskaņojums pasliktinājies par 1 pp, bet salīdzinot ar augustu - uzlabojies par 2,8 pp.
- 24. *Ražotāju*** sentimenta rādītājs Latvijā ir zems (negatīvs) visa gada laikā, septembrī tas sasniedzis -7,5%, kas ir par (0,7-0,8 pp) labāk nekā augustā vai janvārī. Kopumā vērtējums ir uz pusi zemāks nekā ilgtermiņa vidējais rādītājs un norāda par ieilgušām grūtībām nozarē. Pasūtījumu portfeļa novērtējums ir zem ilgtermiņa vidējā un kopš janvāra svārstās ap -29% un -31%. Arī septembrī tas minimāli pasliktinājās par 0,4 pp, salīdzinot ar augustu. Ražošanas uzņēmumu vadītāju vērtējums par gatavās produkcijas krājumiem pakāpeniski uzlabojas un liecina, ka ražotāji ir pielāgojušies esošajai tirgus situācijai un tiem nav būtisku krājumu pārpalikumu. Ražotāju noskaņojuma izpēte septembrī liecina par mainīgu un tomēr nelabvēlīgu situāciju attiecībā uz nozares tendencēm, eksporta pasūtījumu apjomu, nodarbinātības gaidām.
- 25. *Pakalpojumu*** sniedzēju sentiments septembrī, salīdzinot ar augustu, bija 2,9%. Šis rādītājs pasliktinājies par 0,7 pp, bet salīdzinot ar gada sākumu - uzlabojies par 1,1 pp. Septembrī, salīdzinot ar augustu, visas trīs šo rādītāju veidojošās komponentes pasliktinājās - pieprasījuma gaidas (-1,1 pp), iepriekšējās biznesa situācijas novērtējums (-0,2 pp), un novērtējums par pieprasījumu iepriekšējā periodā (-0,8 pp).
- 26. *Patērētāju*** sentimenta rādītājs septembrī novērtēts ar -8,2%, kas ir diezgan tuvu ilgtermiņa vidējam rādītājam (-8,7%), pie tam, kopš gada sākuma, patērētāju noskaņo-

jums pakāpeniski uzlabojās, kas ilustrēts 1.9. attēlā. Patērētāju sentimenta rādītāju veidojošās komponentes liecina par būtiskiem situācijas uzlabojumiem, kopš šī gada sākuma, un liek domāt, ka šī gada beigās un nākošā gada sākumā patēriņš varētu atjaunoties un pozitīvi ietekmēt IKP rādītāju. Patērētāju viedoklis par savas mājsaimniecības finansēm iepriekšējos 12 mēnešos, uzlabojies kopš gada sākuma par 10,5 pp, bet vērtējums par gaidāmo finansiālo stāvokli uzlabojies par 0,8 pp un ir nedaudz virs ilgtermiņa vidējā. Arī gaidas par turpmāko 12 mēnešu kopējo ekonomikas stāvokli ievirzījās optimistiskākā gultnē (uzlabojums par 4,7 pp). Mājsaimniecības sākušās pārlicinoties uz iespējām veikt lielākus pirkumus gan pašlaik, gan tuvāko 12 mēnešu perspektīvā. Vērtējums par iespējām veikt lielākus pirkumus pašlaik, salīdzinājumā ar gada sākumu, uzlabojies par 14,4 pp, bet vērtējums par plāniem veikt lielus pirkumus turpmākos 12 mēnešos uzlabojies par 4,1pp, abi vērtējumi ir virs ilgtermiņa vidējā.

1.9. attēls. Patērētāju sentimenta rādītājs un tā komponentes

Avots: Eurostat

27. Kopš gada sākuma ievērojami mainījušās mājsaimniecību izjūtas par cenu tendencēm un tās saskan ar inflācijas kāpuma apstāšanos. Vienlaikus būtiski uzlabojusies mājsaimniecību noskaņa par iespēju veikt ietaupījumus turpmākiem 12 mēnešiem. Ja janvārī šis vērtējums bija -22,8%, tad septembrī tas uzlabojās līdz -2,2%, tādējādi, uzlabojums bija par 20,6 pp. Tomēr mājsaimniecībās pastiprinājušās bažas par vispārējo nenoteiktību – vērtējums pasliktinājies par 25 pp.
28. **Kopumā Latvijas patērētāju noskaņojums septembrī liek secināt, ka patērētāji sākuši justies pārliecinātāki par iespējām uzkrāt un veikt lielākus pirkumus, vienlaikus nav izzuduši faktori, kas uztur augsto nenoteiktību.**
29. **Mazumtirdzniecības sentimenta rādītājs**, kopš gada sākuma, bijis mainīgs, tomēr, kopš jūlija, tas atkal uzlabojas un septembrī sasniedza 2,9%. Mazumtirgotāju vērtējumi par iepriekšējo trīs mēnešu situāciju sektorā uzlabojās gan salīdzinājumā ar gada sākumu, gan salīdzinājumā ar augustu. Savukārt nākotnes biznesa situācija septembrī novērtēta labāk nekā augustā vai janvārī (5,6% pie ilgtermiņa vidējā 9,8%).
30. **Būvniecības sentimenta rādītājs** ir diezgan stabils visu gadu, tomēr vērtējums ir negatīvs, arī septembrī tas bija (-12,7%). Tas ir nedaudz uzlabojoties, salīdzinājumā ar

vasaras mēnešiem. Negatīvs, bet tomēr uzlabojies rādītājs ir attiecībā uz pasūtījumu apjomu (-25,3%), nodarbinātības gaidas būvniecībā ir uzlabojušās līdz -0,1%, no -1,6% janvārī, kā arī tās ir pārsniegušas ilgtermiņa vidējo rādītāju (-2,9%).

Rūpniecība

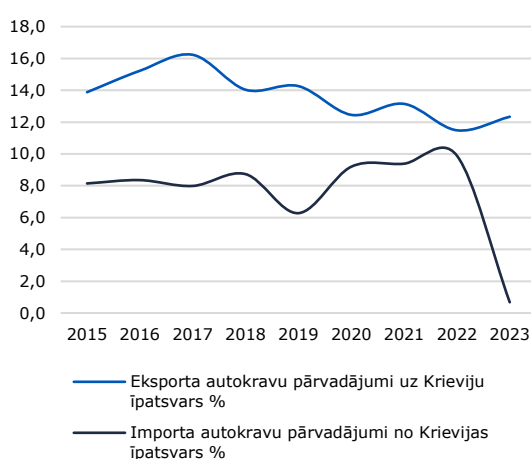
- 31.** Rūpniecības produkcijas apjoms šī gada septiņos mēnešos pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājies par 2 %, tajā skaitā, apstrādes rūpniecībā produkcijas apjoms samazinājies par 4,4%, bet ieguves rūpniecībā vērojams pieaugums 12,8%. Pieaugums produkcijas apjomā bijis arī elektroenerģijas un gāzes apgādes uzņēmumiem 6,8% apmērā. Šī gada septiņi mēneši apstrādes rūpniecībā bijuši izaicinoši – apakš nozaru struktūra uzrādīja ļoti neviendabīgus rezultātus. Apstrādes rūpniecības apakš nozares ar lielāko ietekmi uz IKP lielākoties uzrādīja produkcijas apjoma samazinājumu – izņemot pārtikas ražošanu, kas septiņos mēnešos panāca 1% pieaugumu un metālu ražošanu, kur produkcijas apjoms pieauga par 7,2%. Produkcijas apjoms samazinājās tādās lielās tautsaimniecības nozarēs kā kokrūpniecība (-2,2%), nemetālisko minerālu izstrādājumu (būvmateriālu) ražošana (-1,3%), gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana (-2,1%) un gatavo metālizstrādājumu ražošana (-10%). Kopumā no 20 apstrādes rūpniecības apakš nozarēm šī gada septiņos mēnešos produkcijas apjoms samazinājies 14 apakš nozarēm vidēji par 7,9%, savukārt sešās apakš nozarēs bijis produkcijas apjoma pieaugums vidēji par 7%. Vislabākos rezultātus septiņos mēnešos uzrādīja jau pieminētā metālu ražošana (+17,2%), lielākais produkcijas apjoma samazinājums bijis cita veida ražošanā (-17,7%). Jūlijā, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada jūliju, rūpniecības produkcijas apjoms pieauga par 1,4%, tajā skaitā ieguves rūpniecībā pieaugums bijis 6,1%, apstrādes rūpniecībā samazinājums bijis 6,4%, bet elektroenerģijas un gāzes apgādē būtisks pieaugums 66% apmērā, kas saistīts ar būtisko HES izstrādes pieaugumu jūlijā mēnešos.

Transporta pārvadājumi

- 32. Kravu apgrozījums Latvijas ostās šī gada pirmajā un otrajā ceturksnī samazinājās par vairāk nekā 11%, kopumā pirmajā pusgadā kritums sasniedza 11,4%. Lai gan lejupslīde ostu kravu apgrozījumā turpinās kopš 2023. gada pirmā ceturkšņa, tā ir kļuvusi lēnāka. Situācija kopumā liecina par ilgstošām problēmām šajā kravu pārvadājumu sektorā.**
- 33.** Skatoties uz lielākajām Latvijas ostām, vislielākais apgrozījuma samazinājums pirmajā pusgadā bija Ventspils ostā, kur kritums sasniedza 31,7%. Nosūtīto kravu apjoms samazinājās par 23,4%, kas atspoguļo arī eksporta lejupslīdi, savukārt saņemto kravu apjoms Ventspils ostā samazinājās par 42,1%. Arī Rīgas ostā pirmajā pusgadā bija vērojams kravu apgrozījuma kritums par 7,8%, galvenokārt saņemto kravu apjoma mazināšanās dēļ (par 40%). Tomēr nosūtīto kravu apjoms pieauga par 10,2%. Liepājas ostā un mazajās ostās pirmajā pusgadā kravu apgrozījums pieauga attiecīgi par 2,6% un 13,6%. Liepājas osta nosūtīja par 6,5% vairāk kravu, bet uzņēma par 10,1% mazāk nekā iepriekšējā gada pirmajā pusgadā. Savukārt mazās ostas nosūtīja par 21,3% vairāk kravu, bet saņemto kravu apjoms samazinājās par 46%.
- 34. Dati par pārvadājumiem pa sauszemes ceļiem, par šī gada pirmo pusgadu, liecina par samazinājumu 2% apmērā. Tomēr apakš nozarēs situācija atšķirīga - pārvadājumi pa dzelzceļu samazinājās par 4,3%, bet pārvadājumi ar Latvijā reģistrētu autotransportu - pieauguši par 2,3%.**

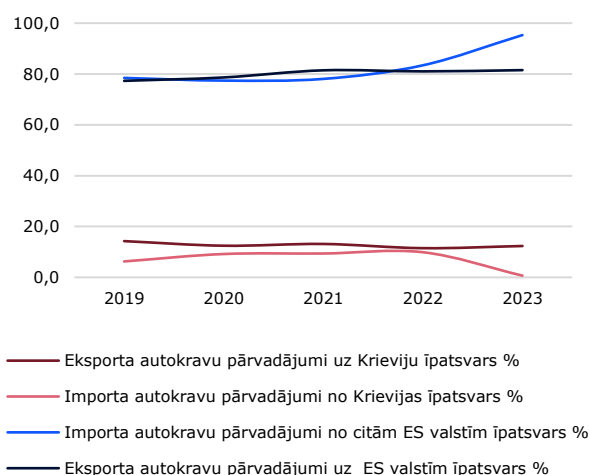
35. Ģeopolitisko attiecību dinamika ir tieši ietekmējusi kravu pārvadājumus uz un no Krievijas. Latvijas autopārvadājumu īpatsvars uz Krieviju eksporta kravām, kopš 2019. gada, lēnām samazinājies un šobrīd ir ap 11%-12%. Savukārt importa autopārvadājumu īpatsvars no Krievijas strauji samazinājās 2023. gadā - līdz 0,7%.

1.10. attēls. Starptautisko autotransporta kravu pārvadājumu īpatsvars uz/no Krievijas eksporta un importa pārvadājumos

Avots: CSP

1.11. attēls. Starptautisko autotransporta kravu pārvadājumu īpatsvars uz/no Krievijas un ES valstīm* eksporta un importa pārvadājumos

Avots: CSP

*Austrija, Beļģija, Francija, Igaunija, Itālija, Lietuva, Nīderlande, Polija, Somija, Spānija, Vācija, Zviedrija

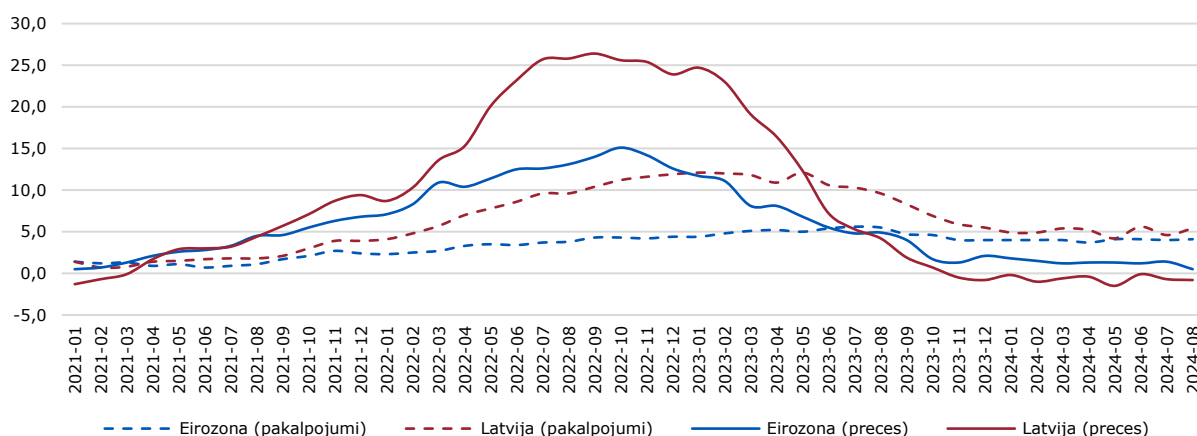
36. Latvijas eksports pēdējos gados ir sācis pārorientēties uz ES valstu tirgiem. Autotransporta pārvadājumu īpatsvars uz ES valstīm, salīdzinājumā ar pārvadājumu īpatsvaru uz Krieviju, ir ievērojami lielāks. 2023. gadā tas veidoja 81,5% un kopš 2015. gada tas mēreni pieaug. Tāpēc potenciāls pārvadājumu pārorientācijai uz ES joprojām ir augsts un, atjaunojoties eksporta plūsmām no Latvijas, tas būtu jāizmanto.

Inflācija

37. **Latvijā kopš 2023. gada septembra inflācijas līmenis ir bijis zemāks nekā vidēji Eiropas Savienībā un eirozonā. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) datiem, šī gada augustā patēriņa cenas Latvijā, salīdzinot ar iepriekšējā gada augustu, pieaugušas vien par 0,7%. Salīdzinot ar šī gada jūliju, patēriņa cenas Latvijā samazinājās par 0,5%.**
38. Eurostat provizoriskie dati liecina, ka septembrī inflācija Latvijā varētu būt pieaugusi līdz 1,6%, bet eirozonā tā samazinājusies no 2,2% augustā līdz 1,8% septembrī. Provizoriskie dati arī liecina, ka zemākais inflācijas līmenis Baltijā septembrī varētu būt Lietuvā 0,4%, bet Igaunijā tas kopš aprīļa turas ap 3%, septembra novērtējums 3,2%. Eirozonā augstākā inflācija jau kopš gada sākuma ir vērojama Beļģijā, kur arī septembrī patēriņa cenu pieaugums novērtēts ar 4,5%.
39. Inflācijas iekšējie procesi gan Latvijā, gan eirozonā liecina, ka **pakalpojumu cenu inflācija teju uz pusi pārsniedz kopējo patēriņa cenu pieaugumu, kamēr cenu pieaugums precēm ir minimāls vai Latvijas gadījumā negatīvs.** Šī pašlaik ir kopīga iezīme visai eirozonai. Eurostat dati preču un pakalpojumu dalījumā pašlaik pieejami par augustu un tie liecina, ka eirozonā preču cenas pieauga par 0,5%, bet

pakalpojumu cenas kāpa par 4,1%. Latvijā preču cenas augustā samazinājās par 0,8%, bet pakalpojumu cenas pieauga par 5,4%, kas ir straujāk nekā eirozonā. CSP apkopotie inflācijas dati par Latviju pieejami arī par augustu un tie saskan ar Eurostat datus fiksēto tendenci pakalpojumu un preču cenās.

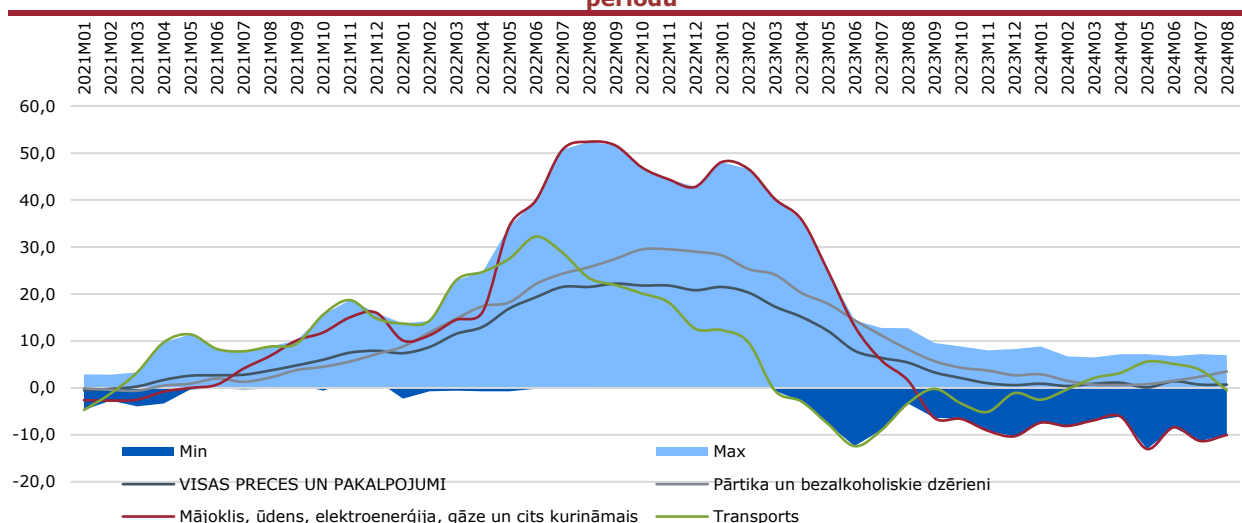
1.12. attēls. Patēriņa cenu (SPCI) pārmaiņas Latvijā un eirozonā pakalpojumu un preču segmentos % pret iepriekšēja gada atbilstošo periodu

Avots: Eurostat

- 40.** Neskatoties uz vispārēju inflācijas līmeņa stabilizāciju, Latvijā joprojām ir segmenti, kur cenas turpina pieaugt vairākas reizes straujāk nekā kopējā gada inflācija. Augustā cenas veselības aprūpes pakalpojumiem kopumā pieauga par 5,6%, it īpaši zobārstniecībai un laboratoriskiem izmeklējumiem, kur cenu pieaugums sasniedza 9,8%. Cenu pieaugums sakaru pakalpojumiem kopumā bija 4%, bet šajā pakalpojumu grupā par 11,7% pieauga cenas kompleksiem telekomunikāciju pakalpojumiem. Izglītības pakalpojumu cenas augustā pieauga par 6,6%, īpaši pirmsskolas izglītības un maksas kursu pakalpojumiem, attiecīgi par 9,6% un 6,6%.
- 41.** Preču segmentā augustā un arī iepriekšējos mēnešos būtiski pieaugušas patēriņa cenas alkoholiskiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem (+7%), kas saistīts ar akcīzes nodokļa kāpumu. Cenas pārtikai arī pakāpās, bet ne tik strauji - (+3,5%), tomēr jāņem vērā, ka šim kāpumam ir liela nozīme patēriņa grozā. Apģērbu un apavu cenas pieauga par 3%. Tajā pašā laikā lielākais cenu samazinājums augustā un arī iepriekšējos mēnešos bijis mājokļa izmaksām (-10%), t.sk. elektroenerģijai (-28,6%) un siltumenerģijai (-13,1%), kas palīdzējis stabilizēt kopējo patēriņa cenu līmeni.

1.13. attēls. Patēriņa cenu pārmaiņas grupās un apakšgrupās % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

Avots: CSP

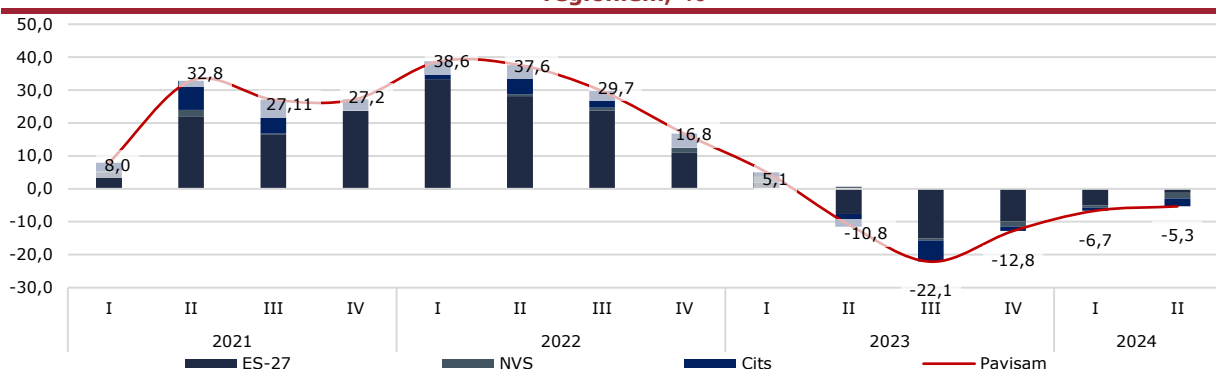
- 42.** Šī gada septembrī Eiropas Centrālās bankas (ECB) padome otro reizi kopš 2023. gada septembra pieņēma lēmumu samazināt galvenās procentu likmes. Galvenās procentu likmes samazinātas par 25 bāzes punktiem jeb 0,25 procentpunktiem¹⁷. Šāds lēmums pieņemts, jo ECB inflācijas prognozes un pamatinflācijas dinamika, kā arī novērtējums par monetārās politikas transmisijas spēku signalizē par nepieciešamību samazināt ierobežojošo monetāro politiku.
- 43.** ECB Speciālisti prognozē, ka kopējā inflācija eirozonā 2024. gadā būs 2,5%, 2025. gadā 2,2%, bet 2026. gadā 1,9%. Šī gada beigās inflācija nedaudz pieaugs, jo bāzes efekti saistībā ar iepriekšējo gadu enerģijas cenu svārstībām būs izzuduši, tomēr nākamā gada otrajā pusē inflācijai atkal vajadzētu samazināties. ECB palielinājusi pamatinflācijas prognozes 2024. un 2025. gadam, jo pakalpojumu cenas bijušas augstākas par gaidīto. ECB sagaida strauju pamatinflācijas samazināšanos, no 2,9% 2024. gadā, līdz 2,3% 2025. gadā un 2% 2026. gadā.

Eksports.

- 44.** Šī gada otrajā ceturksnī Latvijas preču eksports saruka par 5,3%, salīdzinot ar 2023. gada otro ceturksni. Eksports uz ES valstīm samazinājās par 1,2%, uz NVS valstīm par 1,8%, bet uz citām valstīm par 2,3%. Lejupslīde Latvijas eksportā saglabājas piecus ceturkšņus pēc kārtas, tomēr kopš 2023. gada pēdējā ceturkšņa lejupslīde kļūst lēnāka.

¹⁷ 2024. gada 12. septembra lēmums [Monetārās politikas lēmumi \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)

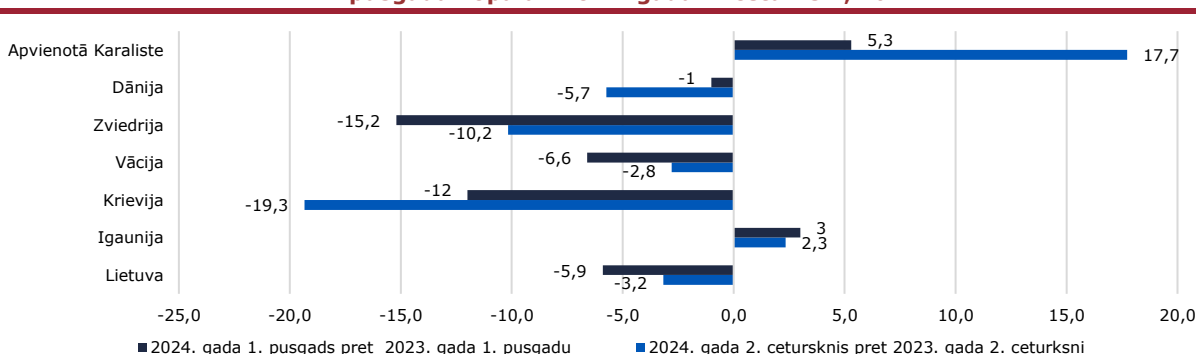
1.14. attēls. Latvijas preču eksporta dinamika pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni pa reģioniem, %

Avots: CSP

- 45.** Pirmajā pusgadā kopumā eksporta vērtība ir samazinājusies par 6%, salīdzinot ar 2023. gada pirmo pusgadu. Preču eksporta pieaugums uz tirdzniecības partnervalstīm pirmajā pusgadā fiksēts tikai tirdzniecībā ar Igauniju- 3% apmērā, kā arī tirdzniecībā ar Apvienoto Karalisti 5,3% apmērā. Eksporta apjoms pirmajā pusgadā samazinājies tirdzniecībā ar Lietuvu (-5,9%), Vāciju (-6,6%), Zviedriju (-15,2%) un Dāniju (-1%), eksports uz Krieviju samazinājies par 12%.
- 46.** Ja salīdzina šī gada otrā ceturkšņa datus pret iepriekšējā gada otro ceturksni, situācija ar nelieliem izņēmumiem ir līdzīga. Eksports uz tirdzniecības partnervalstīm ir uzlabojies uz Igauniju (+2,3%) un strauji pieaudzis uz Apvienoto Karalisti (+17,7%). Redzama lejupslīdes mazināšanās tirdzniecībā ar Lietuvu (-3,2%), Vāciju (-2,8%) un Zviedriju (-10,2%). Otrajā ceturksnī lejupslīde pasliktinājās tirdzniecībā ar Dāniju (-5,7%) un Krieviju (-19,3%).

1.15. attēls. Eksporta pieaugums pa galvenajām tirdzniecības partnervalstīm 2024. gada pirmajā pusgadā kopā un 2024. gada 2. ceturksnī, %

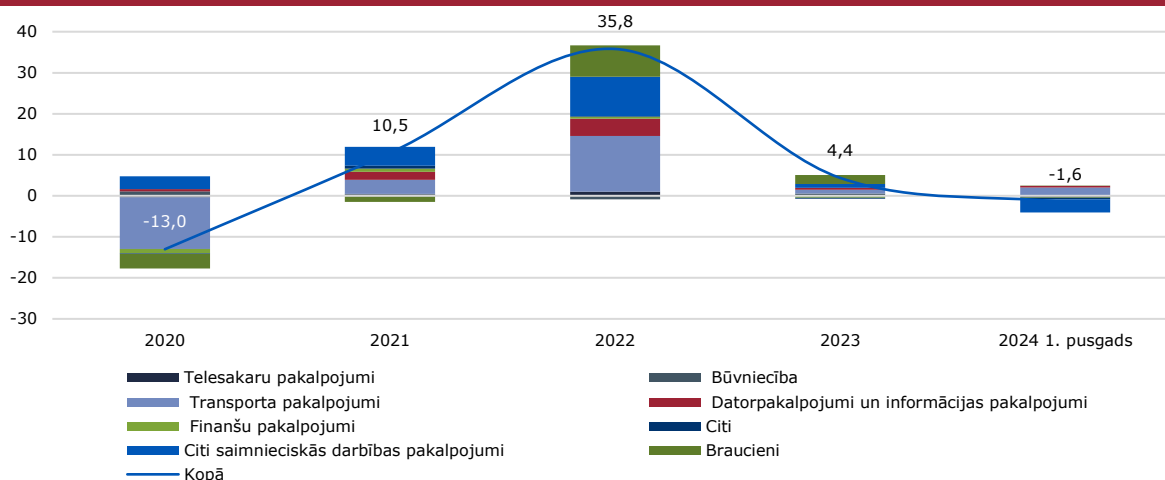

Avots: CSP

- 47.** Jaunākie CSP dati par eksporta dinamiku, uz šī ziņojuma sagatavošanas brīdi, pieejami par jūliju un tie ir liecina par 6,5% eksporta pieaugumu, salīdzinājumā ar pērnā gada jūliju. Šis rezultāts ir zīmīgs arī ar to, ka iepriekš līdzvērtīgi rezultāti novēroti 2023. gada pirmajos mēnešos.

- 48.** Latvijas Bankas dati par pakalpojumu eksportu pa mēnešiem, liecina, ka kopš 2023. gada septembra šajā jomā vērojama lejupslīde. Arī šī gada pirmā pusgada rezultāti liecina par sarukumu pakalpojumu eksportā 1,6% apmērā, tomēr redzams, ka situācija sāk izlīdzināties un lejupslīde vairs nav tik strauja.
- 49.** Pirmajā pusgadā, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmo pusgadu, bijis neliels pieaugums transporta pakalpojumu eksportā (+2%), IT pakalpojumu eksportā pieaugums 0,4%, vēl mazāks pieaugums bijis ceļošanas pakalpojumiem (+0,1%). Lielākajā daļā eksportēto pakalpojumu bijusi lejupslīde – finanšu pakalpojumiem (-0,1%), telesakaru pakalpojumiem (-0,3%), citiem saimnieciskās darbības pakalpojumiem (-3,2%).

1.16. attēls. Latvijas pakalpojumu eksporta dinamika % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

Avots: Latvijas Banka

Darba tirgus

- 50. Faktiskais bezdarba līmenis, saskaņā ar CSP, augustā bija 7%.** Laikā no 2023. gada novembra šis rādītājs svārstās diapazonā no 6,9% līdz 7% (sezonāli koriģēti dati). Bezdarbnieku skaits savukārt svārstās ap 65-66 tūkstošiem. Kopumā situāciju darba tirgū varētu raksturot kā stabilu, neskatoties uz stagnāciju gan ekonomikā kopumā, gan lejupslīdi atsevišķās nozarēs. NVA dati liecina, ka augusta beigās bezdarbnieka statuss bija 46,8 bezdarbniekiem un reģistrētā bezdarba līmenis augustā bijis 5,3%, pieaugot kopš jūlija par 0,1 pp. Bezdarba rādītāja pieaugums par 1 pp augustā reģistrēts visos reģionos. Zemākais bezdarbs ir tradicionāli vērojams Rīgā, augustā tas bijis 4,1% apmērā. Kurzemes, Vidzemes, Zemgales reģionos bezdarba līmenis ir attiecīgi 5,1%, 5,4% un 5%. Tomēr ilgstoši augstākais bezdarba līmenis ir Latgalē, augustā tas bija 10,5%.
- 51. Bezdarbnieka profils.** NVA veiktā padziļinātā analīze¹⁸ liecina, ka bezdarbnieku vidējais bezdarba ilgums ir 136 dienas, kas ir par 4 dienām īsāks nekā gadu iepriekš. Lielākā daļa jeb 63% bezdarbnieku bija bez darba līdz 6 mēnešiem un šajā grupā mēneša laikā bezdarbnieku skaits pieauga par 0,8%. Visvairāk bez darba bija mazumtirdzniecības pārdevēji, projektu vadītāji un kvalificēti amatnieki (šuvēji, celtnieki u.c.). Vecuma struktūra: Lielāko daļu reģistrēto bezdarbnieku 2024. gada jūnija beigās veidoja cilvēki vecumā no 50 līdz 59 gadiem, kas veido 25,4% no kopējā bezdarbnieku

¹⁸ PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS SITUĀCIJU VALSTĪ (2024. GADA JŪNIJS) (nva.gov.lv)

skaita. Šis augstais īpatsvars norāda uz to, ka vecākiem darba meklētājiem ir lielāks risks ilgstoši palikt bez darba. Turklāt cilvēki vecumā no 60 gadiem un vairāk - veido nozīmīgu daļu – 15,2% no kopējā bezdarbnieku skaita, kas varētu norādīt uz grūtībām vecāka gada gājuma cilvēkiem atrast jaunas darba iespējas.

Izglītības līmeņa ietekme: Bezdarbnieki ar profesionālo izglītību veidoja lielāko daļu no reģistrēto bezdarbnieku skaita (31,9%), tomēr to īpatsvars gada laikā ir samazinājies par 0,3 pp. Vienlaikus ir pieaudzis bezdarbnieku ar augstāko izglītību skaits, palielinoties par 0,7 pp. Šis fakts liecina, ka darba tirgus izaicinājumi ietekmē ne tikai cilvēkus ar zemāku izglītības līmeni, bet arī augstāk kvalificētus speciālistus, norādot uz plašāku konkurenci un prasmju neatbilstības problēmām.

- 52. Ilgstošais bezdarbs.** Šādu bezdarbnieku skaits, kuru statuss reģistrēts NVA ilgāk par gadu, 2024. gada jūnija beigās veidoja 16,3% no kopējā bezdarbnieku skaita. No tiem, vairāk nekā 60% bija vecumā no 50 gadiem un vecāki. Lai arī ilgstošo bezdarbnieku skaitam ir tendence samazināties, tomēr lielākās grūtības atrast darbu ir vecāka gadagājuma cilvēkiem, pirms pensijas vecuma bezdarbniekiem un cilvēkiem ar invaliditāti.

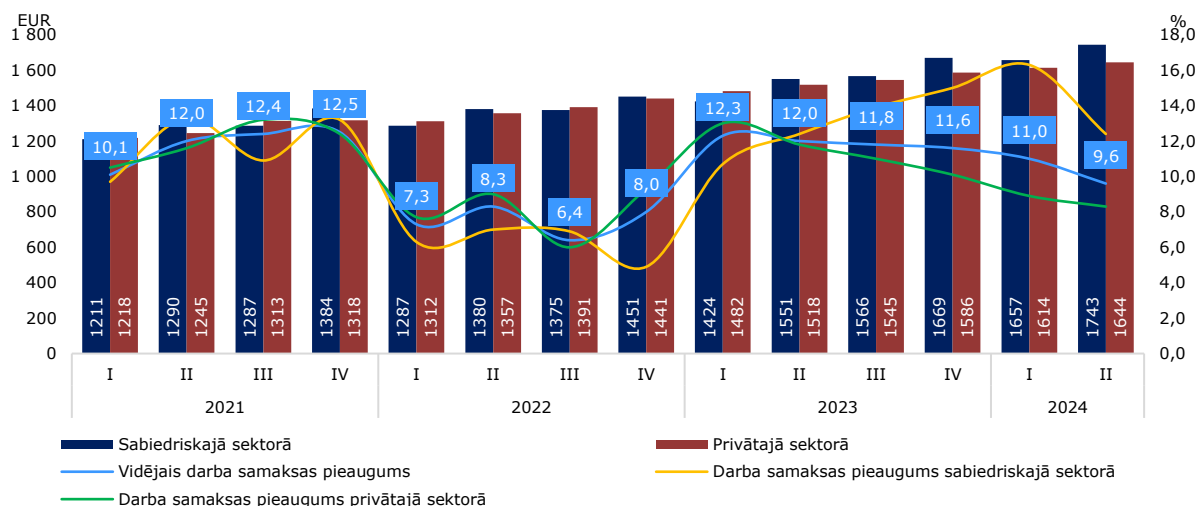
Darba samaksa un patēriņš

- 53. Bruto darba samaksas pieaugums** nedaudz palēninājās, salīdzinājumā ar iepriekšējiem ceturkšņiem, un vairs nav mērāms divciparu skaitļos, tomēr arī šī gada otrajā ceturksnī pieaugums bija diezgan straujš, sasniedzot 9%. Sabiedriskajā sektorā darba samaksa pieauga par 12,4%, savukārt privātajā sektorā pieaugums bija ievērojami lēnāks – 8,3%. Kopumā vidējā bruto darba samaksa valstī bija 1671 eiro, sabiedriskajā sektorā tā sasniedza 1743 eiro, bet privātajā – par 99 eiro mazāk jeb 1644 eiro, kas norāda uz būtisku atšķirību starp sabiedriskā un privātā sektora darba samaksu.
- 54. Uz darba samaksas un produktivitātes pieauguma nesabalansētību vairākkārt norādīts LU domnīcas PEAK produktivitātes ziņojumos¹⁹. Arī SVF²⁰ veicis padziļinātu pētījumu, secinot, ka Latvijas iedzīvotāju ienākumu konverģence atpaliek no citām Baltijas valstīm, bet darba produktivitāte, it īpaši ražošanas nozarē, ir salīdzinoši zema, ko veicina vāja investīciju plūsma un liels zemu produktīvu un inovatīvi nepietiekami attīstītu uzņēmumu īpatsvars tautsaimniecībā.**

¹⁹ Latvijas Produktivitātes ziņojums (lu.lv)

²⁰ Republic of Latvia: Selected Issues (imf.org)

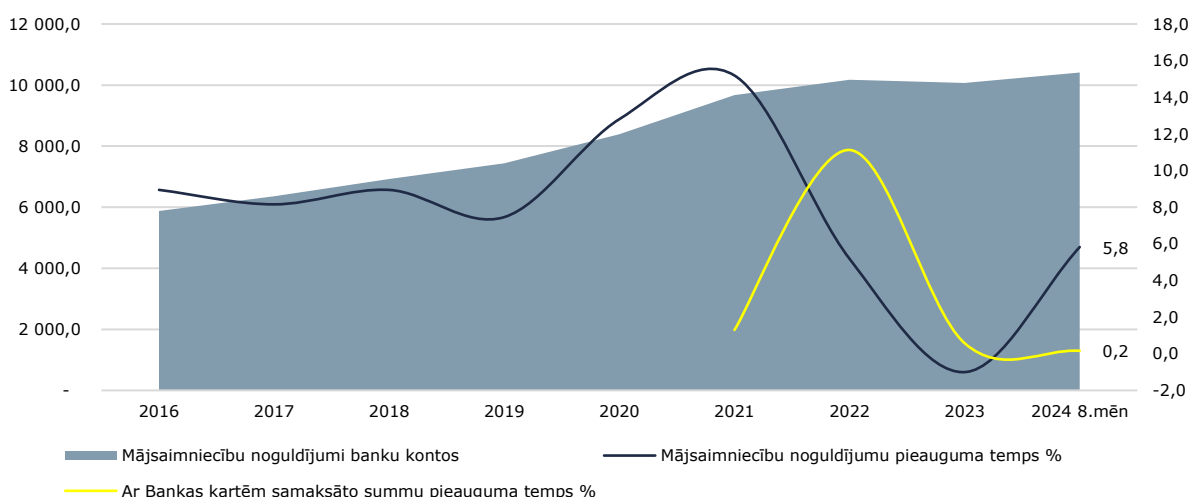
1.17. attēls. Darba samaksas dinamika eiro un % - ceturksnis pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni

Avots CSP

55. Gan darba samaksas pieaugums, gan arī ECB monetārās politikas mīkstināšana ir faktori, kas pozitīvi ietekmēja iedzīvotāju līdzekļu apjoma pieaugumu komercbanku kontos. Latvijas bankas dati liecina, ka augustā iedzīvotāju noguldījumi pieauguši par 5,8%. Tomēr dati par summām, kuras iedzīvotāji apmaksājuši ar bankas kartes starpniecību liecina, ka iedzīvotāji savos tēriņos ir piesardzīgi un vairāk tendēti uzkrāt.

1.18. attēls. Latvijas māsaimniecību noguldījumu apjoms banku kontos (eiro, labā ass) un pieaugums % pret iepriekšējo gadu (% , kreisā ass), ar bankas kartēm veikto maksājumu summu pieauguma temps (% , kreisā ass)

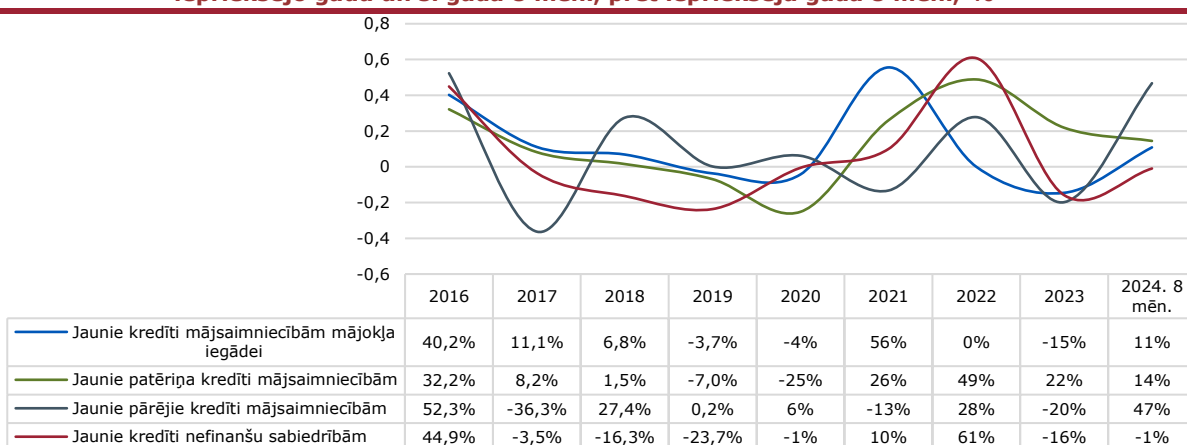
Avots: CSP

56. Latvijas bankas datu analīze atklāj arī īpatnību vairāk iepirkties ārvalstīs nekā veikt maksājumus Latvijā. Ar kartēm samaksātais apjoms ir par 12% pieaudzis maksājumiem uz ārzemēm, kamēr Latvijā veikto maksājumu apjoms ir pat samazinājies.

Kreditēšana

- 57. Latvija būtiski atpaliek kreditēšanas aktivitātē no Lietuvas un Igaunijas gan mājsaimniecību, gan uzņēmumu kreditēšanas segmentos. Eurostat dati²¹, kas pieejami par 2022. gadu liecina, ka mājsaimniecību aizdevumu saistības Igaunijā sasniedza 38 % no IKP, Lietuvā 26 % un Latvijā 19,4 % no IKP. Finanšu nozares asociācija atsaucoties uz Eurostat publicē līdzīgus datus²², ka mājsaimniecību aizdevumu saistības Igaunijā sasniedz 35 % no IKP, Lietuvā 22 % un Latvijā 17 % no IKP. Bankas Citadele dati par šī gada astoņiem mēnešiem liecina, ka Lietuvā un Igaunijā audzis vidējais patēriņa kredītu aizņēmums, savukārt Latvijā tas ir krities. Starp Baltijas valstīm tieši Igaunijā izsniegtā patēriņa kredīta summa ir vislielākā. Saņemot aizdevumu, liela nozīme ir aizņēmēju ienākumu apjomam un te iezīmējas atšķirības. Latvijā klientu īpatsvars ar algu virs 1200 eiro pēc nodokļu nomaksas, kas piesakās patēriņa kredītam, ir 24% no visiem pieteikumiem, turpretī Lietuvā 32% un Igaunijā 39%.**
- 58. Šogad Latvijā kreditēšana mājsaimniecību un hipotekāro kredītu segmentā nedaudz atdzīvojusies pēc pirmajiem ECB signāliem par procentu likmju samazināšanu.** Kā liecina Latvijas Bankas dati, šī gada astoņos mēnešos mājsaimniecībām izsniegtie kredīti mājokļu iegādei pieauguši par 11%, salīdzinot ar tādu pašu periodu pērn. Šāds pieaugums fiksēts pirmo reizi pēc divu gadu stagnācijas un lejupslīdes šajā kreditēšanas segmentā. Šajā pašā periodā par 14% pieauguši arī mājsaimniecībām izsniegtie patēriņa kredīti un par 47% pārējie kredīti mājsaimniecībām. Tomēr uzņēmumiem (nefinanšu sabiedrībām) jaunie kredīti izsniegti par 1% mazāk nekā pērn astoņos mēnešos.
- 59. Dati par aizdevumiem Latvijas uzņēmumiem, apskatot salīdzinājumus gadu pret gadu, liecina, ka tikai reizi vairākos gados redzams būtisks kreditēšanas apjoma pieaugums un tam seko ilgstošāks kreditēšanas sarukuma periods.**

1.19. attēls. Jauno izsniegto kredītu dinamika Latvijas mājsaimniecībām un uzņēmējiem pret iepriekšējo gadu un šī gada 8 mēn., pret iepriekšējā gada 8 mēn., %

Avots: Latvijas banka

- 60. Kreditēšanas problēma lielā mērā sasaucas ar investīciju deficītu Latvijas ekonomikā. Lai gan lielāko daļu investīciju Latvijā veido ES fondu līdzfinansējums,**

²¹ Eurostat Financial balance sheets - annual data [nasa_10_f_bs]

²²Uzņēmumu kreditēšana – kā Latvija izskatās uz Baltijas fona? Finance Latvia

tomēr ierobežotā kreditēšana samazina gan Latvijas uzņēmēju iespējas investēt pašiem, gan sniegt līdzfinansējumu ES projektiem.

- 61. Investīciju devums šī gada pirmajā pusgadā IKP pieaugumā bijis negatīvs.** Pēc 2023. gadā novērotā ļoti straujā investīciju apjoma pieauguma, kas veidoja 10,2%, šī gada pirmajā pusgadā bruto pamatkapitāla sadaļa samazinājās par 7,1%. Pie tam samazinājums redzams visās aktīvu sadaļās – lielākie kritumi ir investīcijām mājokļos – 12,1% un investīcijām mašīnās un iekārtās – 11,6%. Par 7,4% samazinājās investīcijas intelektuālā īpašuma produktos un tādā pašā apjomā novērots samazinājums investīcijām transporta līdzekļos.

Prognozes

- 62. Finanšu ministrija šī gada jūnijā prezentēja Padomei makroekonomiskās prognozes, kas paredzēja šajā gadā IKP pieaugumu par 1,4%. Padome prognozes apstiprināja, uzskatot tās par piesardzīgām un atbilstošām faktiskajai ekonomiskajai situācijai²³. Prognozes veidotas vidēja termiņa budžeta ietvaram 2025.-2027. gadam un tiek izmantotas arī Fiskāli strukturālā plāna 2025.-2028. izstrādei.**
- 63.** Kopš prognožu apstiprināšanas, ekonomikas attīstība sāka novirzīties pat no ļoti piesardzīgā FM izstrādātā scenārija. Jau augustā un septembrī, balstoties uz jaunākajiem pieejamajiem datiem, banku prognozētāji pārstrādāja savas prognozes pesimistiskākā virzienā, šādi rīkojusies Swedbanka un SEB banka, arī Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, kas šim gadam ekonomikas izaugsmi prognozē zem 1%. Latvijas Banka 8. oktobrī būtiski samazināja IKP prognozes šim gadam – no jūnijā prognozētā 1,8% pieauguma, tas ir samazināts līdz 0,6%. Arī turpmāko gadu prognozes samazinātas – 2025. gadam prognozēts 2,6% pieaugums iepriekšējo 3,3% vietā, savukārt 2026. gadam prognozēts 3% pieaugums iepriekšējo 3,8% vietā²⁴. Ņemot vērā lēnāku izaugsmi, ir svarīgi uzmanīgi sekot ekonomiskajai attīstībai un būt gataviem nepieciešamajiem pielāgojumiem valsts finansēs.
- 64. Finanšu ministrija, sekojot budžeta sastādīšanas grafikam, savas prognozes nepārstrādāja, tādēļ jāņem vērā, ka budžets tiek veidots uz prognozēm, kas vēl neietver datus par šī gada aktuālo ekonomisko attīstību un arī neietver CSP nacionālo kontu datu revīzijas.**

1.1. tabula. Reālā IKP pieauguma prognozes dažādiem prognozētājiem

	2024	2025	2026	2027	2028
Finanšu ministrija (Jūn.)	1,4%	2,9%	2,8%	2,6%	2,3%
Swedbanka (Aug.)	0,9%	2,6%	2,9%	-	-
SEB banka (Aug.)	0,8%	2,2%	2,5%	0,8%	-
ERAB (Sept.)	0,9%	2,4%	-	-	-
SVF (Sept.)	1,7%	2,4%	2,5%	2,5%	2,5%
EC (Mai.)	1,7%	2,6%	-	-	-
Latvijas Banka (Okt.)	0,6%	2,6%	3,0%	-	-

Avots: FM²⁵, Swedbanka²⁶, SEB banka²⁷, ERAB²⁸, SVF²⁹, EC³⁰, LB³¹

²³ FDP viedoklis par FM makroekonomikas prognozēm VTBI 2024./28 [download (fdp.gov.lv)]

²⁴ Makroekonomiskās prognozes | 2024. gada oktobris | Latvijas Banka

²⁵ Makroekonomikas prognozes Vidēja termiņa budžeta ietvaram 2024.-2028. gadam | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

²⁶ Swedbank ekonomikas apskats - Aug 2024 (swedbank-research.com)

²⁷ Analitika | SEB

²⁸ The EBRD's Regional Economic Prospects

²⁹ Republic of Latvia: 2024 Article IV Consultation-Press Release; and Staff Report (imf.org)

³⁰ Economic forecast for Latvia - European Commission (europa.eu)

³¹ Makroekonomiskās prognozes | 2024. gada oktobris | Latvijas Banka

- 65.** Augstā nenoteiktība turpina radīt izaicinājumus makroekonomikas prognozēšanā. Ņemot vērā šīs atšķirības dažādu prognozētāju aplēsēs par šo un turpmākiem gadiem un to, ka pašreizējā VTBI 2025.-2027. un FSP 2025.-2028. gadam vēl nav ietverti jaunākie CSP revidētie dati, ir svarīgi turpināt uzmanīgi sekot ekonomiskajai attīstībai un saglabāt gatavību nepieciešamajiem pielāgojumiem, ja ekonomikā attīstība būtiski novirzīsies no bāzes scenārija.
- 66.** FM, strādājot pie VTBI 2025.-2027. gadam³², ir analizējusi pesimistisko scenāriju attiecībā uz makroekonomiskajiem un fiskālajiem rādītājiem un uzsvērusi, ka augstā ģeopolitiskā nenoteiktība varētu būt viens no iemesliem energoresursu cenu pieaugumam. Tas pasliktinātu arī investoru un patērētāju noskaņojumu, vēl vairāk bremsējot ekonomikas izaugsmi un nodokļu ieņēmumus. FM pesimistiskais scenārijs paredz IKP pieaugumu šim gadam tikai 0,4%, bet nākamajam gadam – 1,8%. Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības pesimistisko scenāriju, FM ir novērtējusi tā ietekmi uz vispārējās valdības budžeta deficītu: 2024. gadā tas varētu būt 2,8% no IKP, 2025. gadā – 3,4% no IKP, 2026. gadā – 3,1% no IKP, 2027. gadā – 2,9% no IKP un 2028. gadā – 2,6% no IKP. Latvijas Banka publicējusi vēl pesimistiskāku prognozi³³, paredzot, ka deficīts pārsniegs 3% no IKP jau šogad – 2024. gadā deficīts varētu būt 3,1% no IKP, 2025. gadā – 3,3%, bet 2026. gadā – 3,2%. Turklāt LB prognozēs tas nav pesimistiskais, bet bāzes scenārijs.

³² Likumprojekta "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026., un 2027. gadam" Paskaidrojumi uzmetums

³³ Makroekonomiskās prognozes | 2024. gada oktobris | Latvijas Banka

2. Fiskālās politikas attīstība

2.1. Pēdējo gadu retrospekcija un 2024. gada perspektīva

67. Pēdējo gadu globālie notikumi destabilizēja ekonomisko situāciju visā pasaulē. To rezultātā Latvijā bija vērojama valsts fiskālās pozīcijas pasliktināšanās, kad Covid-19 pandēmijas ietekmē VVBB deficīts 2021. gadā sasniedza 7,2% no IKP. Arī 2022. gadā ekonomiku skāra Ukrainas karš un energoresursu krīze, kas gada beigās rezultējās ar 4,6% deficītu no IKP. **2023. gadā bija vērojams uzlabojums valsts fiskālajā pozīcijā ar deficīta samazinājumu līdz 2,2% no IKP jeb -893,1 miljonu eiro (budžeta likumā bija plānots 4,2% deficīts). Attiecīgi strukturālā bilance bija 0,2% no IKP.** Budžeta bilances rādītāji uzlabojās saistībā ar nominālā IKP pieaugumu un nodokļu ieņēmumu pieaugumu straujās inflācijas ietekmē, kā arī pakāpeniski tika samazināts Covid-19 un energoresursu atbalsts. 2023. gadā vēl bija spēkā 2020. gadā aktivizētā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu, tomēr FDL fiskālie nosacījumi jau darbojās 2023. gadā un fiskālā stratēģija par mērķi noteica strukturālā deficīta apjomu 0,5% no IKP apjomā, kas arī tika sasniegts. Tabula 2.1. parāda, ka valsts speciālais budžets un atvasināto publisko personu budžeti 2023. gadā ir noslēgušies ar pozitīvu bilanci. Lai arī pamatbudžeta bilance bija negatīva, deficīts bija mazāks nekā tika paredzēts 2023. gada budžeta likumā, kā arī mazāks nekā gadu atpakaļ. Tomēr pašvaldībām gads noslēdzās ar lielāku deficītu nekā plānots.

2.1. tabula. VV budžeta bilances plāns 2023. gadam un iznākums 2023. un 2022. gadā, milj. eiro.

Balances	2023			2022
	Budžets	Iznākums	% no IKP	Iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 772,4	-893,1	-2,2%	-1 778,8
EKS2010 ³⁴ korekcijas	226,7	529,8	1,3%	-355,0
Valsts konsolidētais kopbudžets	-1 999,0	-1 330,0	-3,3%	-1 423,9
Valsts pamatbudžets	-2 065,1	-1 438,1	-3,6%	-1 862,5
Valsts speciālais budžets	113,7	251,4	0,6%	343,5
Pašvaldību budžeti	-41,7	-155,9	-0,4%	62,9
Atvasināto publisko personu b.	-6,0	12,6	0,0%	32,2

Avots: Finanšu Ministrija³⁵

68. **Konsolidētā kopbudžeta izdevumi 2023. gadā ir pieauguši par 7,9% attiecībā pret 2022. gadu, kas ir nedaudz zemāk par vidējo gada inflāciju 8,9%³⁶ apmērā.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 9,2%. 2022. gadā izdevumu pieaugumu veicināja ievērojamais preču un pakalpojumu izdevumu pieaugums par 48,5%. 2023. gadā izdevumi atlīdzībām pieauguši par 15,4%, procentu izdevumi pieauguši par 16,5%, kapitālie izdevumi par 13,8%, sociālo pabalstu izdevumi par 6,8%, subsīdiju un dotāciju izdevumu pieauguši par 5,1%. Izdevumu pieaugums precēm un pakalpojumiem bija tikai 0,2%. Šāds neliels pieaugums skaidrojams ar augsto bāzes efektu, kad 2022. gadā bija ievērojams izdevumu pieaugums precēm un pakalpojumiem. Toties iemaksām ES budžetā bija vērojams izdevumu samazinājums par 1,8%.

³⁴ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts, balstoties uz naudas plūsmas metodi.

³⁵ FM Balance_04102024.xlsx datne

³⁶ CSP PCI020

69. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi 2023. gadā ir palielinājušies par 9,3% attiecībā pret 2022. gadu. Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 13,9%. 2023. gada budžetā tika plānoti par 6,5% lielāki nodokļu ieņēmumi nekā faktiski tika iekasēti 2022. gadā. Faktiski 2023. gadā tika iekasēti par 9,5% vairāk nekā 2022. gadā. Labāku nodokļu iekasēšanos veicināja UIN ieņēmumu pieaugums par 43,8%, salīdzinājumā ar 2022. gadu. Kā arī labāk iekasējās IIN, VSAOI un PVN. Labākais rezultāts tika sasniegts UIN ieņēmumos, kur plāns tika pārpildīts par 35,5%. Plāna pārpilde bija vērojama arī IIN, PVN, VSAOI un NĪN. Plāns netika izpildīts AN un pārējo nodokļu ieņēmumos. Tomēr kopumā šo neizpildi kompensēja pārpilde citos nodokļu veidos un 2023. gads tika noslēgts ar sasniegtu budžeta nodokļu ieņēmumu mērķi un plāna pārpildi par 2,9% (skat. 2.2. tabulu).

2.2. tabula. Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu dinamika, plāni un izpilde 2022.-2023. gadā, %

	2023 budžets / 2022 fakts	2023 fakts / 2022 fakts	2023 fakts / 2023 budžets
Nodokļu ieņēmumi*	6,5%	9,5%	2,9%
VSAOI**	9,0%	9,7%	0,7%
PVN	6,6%	9,0%	2,3%
IIN	4,2%	10,5%	6,1%
AN	5,0%	2,1%	-2,8%
UIN	6,1%	43,8%	35,5%
NĪN	0,0%	2,6%	2,5%
Pārējie nodokļi	2,0%	-3,9%	-5,8%

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas; **PVN** – pievienotās vērtības nodoklis; **IIN** – iedzīvotāju ienākuma nodoklis; **AN** – akcīzes nodoklis; **UIN** – uzņēmuma ienākumu nodoklis; **NĪN** – nekustamā īpašuma nodoklis.

*Kopējie nodokļu ieņēmumi pēc uzkrājuma metodes (netiek iekļauts nesadalītais atlikums vienotajā nodokļu kontā).

** Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

70. Likums "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam"³⁷ 2024. gadā paredzēja 2,5% ekonomisko izaugsmi un VVBB deficītu 1,3 miljardu eiro apmērā jeb 2,8% no IKP. Stabilitātes programmā 2024.–2028. gadam³⁸ tika samazināta IKP pieauguma prognoze līdz 1,4% un prognozēts VVBB deficīta pieaugums līdz 2,9% no IKP. Šobrīd jaunākās FM prognozes liecina, ka VVBB deficīts 2024. gadā sasniegs 1,1 miljardu eiro jeb 2,6% no IKP³⁹ (skat. 2.1. att.). Lai arī šogad nodokļi iekasējas mazāk nekā plānots, inflācijas līmenis ir samazinājies un tiek prognozēts mazāks IKP, šobrīd tiek prognozēts mazāks deficīts, nekā budžeta likumā plānotais. Tas ir skaidrojams ar lielākiem nenodokļu ieņēmumiem un izdevumu samazināšanos. Atsevišķās izdevumu pozīcijās, kā atlīdzība, preces un pakalpojumi, izdevumi ir palielināti, tomēr izdevumi subsīdijām un dotācijām ir samazināti par 1,1 miljardu eiro. Izdevumu samazināšana subsīdijām un dotācijām ir saistīta ar ES fonda finansēto projektu lēnāku īstenošanos un pārdalēm no resora "74. Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums". Kopsummā izdevumi ir samazināti par 477,5 miljoniem. Šogad vairs nav spēkā 2020. gadā aktivizētā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu. **Tāpēc Padome aicina atlikušajā budžeta izpildes laikā**

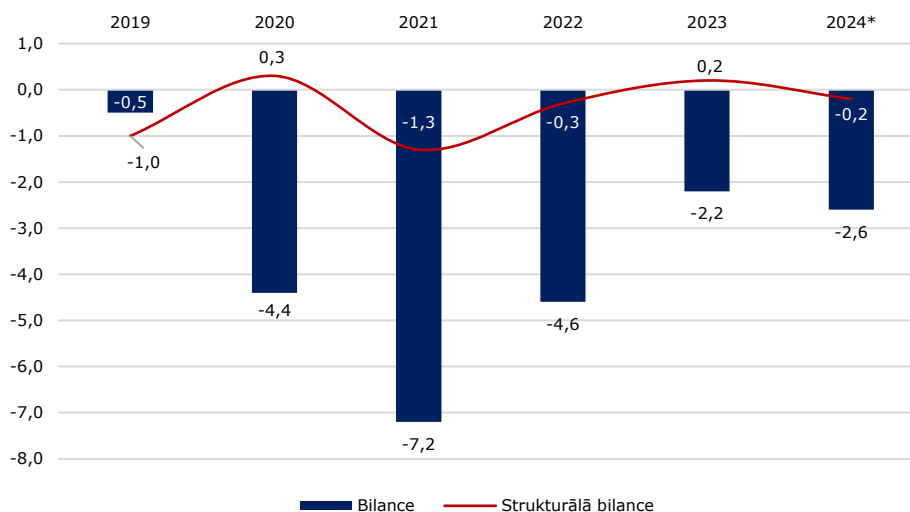
³⁷ Likuma "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" paskaidrojumi **I. BUDŽETA IETVARS 2024., 2025. UN 2026. GADAM**

³⁸ Latvijas Stabilitātes programma 2024.–2028. gadam, pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/latvijas-stabilitates-programma>

³⁹ Informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2025., 2026., 2027. un 2028. gadā", pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/38f8bbd5-6811-4034-b5dc-dd56b744a009

ieekonomētos līdzekļus taupīt nevis pārdalīt, lai sasniegtu nospraustos budžeta mērķus, īpaši ņemot vērā lēno nodokļu iekasēšanu šogad.

2.1. attēls. VV budžeta balance un strukturālā balance 2019-2024* (% no IKP)

Avots: Finanšu ministrija, *novērtējums

- 71. Konsolidētā kopbudžeta izdevumi š.g. 8.mēnešos ir pieauguši par 8,6%, salīdzinājumā ar 2023. gada attiecīgo periodu.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 12,2%. Vislielākais izdevumu pieaugums ir vērojams atlidzībām, kur izdevumi pieauguši par 387,6 miljoniem eiro jeb 17,3%, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Šādu pieaugumu vecināja inflācija, 2022. gada jaunais regulējums par algām valsts sektorā, kas pieļāva algu paaugstināšanu esošā budžeta ietvaros, iekšlietu sektorā reizi piecos gados izmaksātas prēmijas, kā arī kopumā saspringtā situācija darba tirgū ar darbaspēka pieejamību. Saistībā ar ECB īstenoto ierobežojošo monetāro politiku un procentu likmju kāpumu, valsts parāda apkalpošana ir kļuvusi dārgāka – procentu izdevumi pieauguši par 134,0 miljoniem eiro jeb 79,7%. Izdevumi sociālajiem pabalstiem pagaidām šajā periodā ir pieauguši par 200,6 miljoniem eiro jeb 6,2%. Iepriekšējā gada attiecīgajā periodā bija vērojams 10,7% pieaugums. Izdevumi subsīdijām un dotācijām pieauguši par 2,8% (68,6 milj.), iemaksas ES budžetā pieauga par 6,3% (14,8 milj.) un kapitālie izdevumi pieauguši par 11,6 % (84,2 milj.) Toties izdevumi par precēm un pakalpojumiem ir samazinājušies par 22,7 miljoniem eiro jeb 1,8%.
- 72. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi š.g. 8. mēnešos ir palielinājušies par 14,1 %, salīdzinājumā ar 2023. gada attiecīgo periodu** (skat. 2.3. tabulu). Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 12,8%. Šogad nodokļu ieņēmumi ir plānoti par 9,2% vairāk nekā faktiski tika iekasēti 2023. gadā. Šī gada 8 mēnešos nodokļu ieņēmumi ir pieauguši par 6,6%, salīdzinājumā ar 2023. gada attiecīgo periodu. Šogad nodokļu ieņēmumi neaug tik strauji kā iepriekšējos gados. 2023. gada attiecīgajā periodā 11,8% nodokļu ieņēmumu pieaugumu un 2022. gada 16,4% pieaugumu veicināja augstais inflācijas līmenis.

2.3. tabula. Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns 2024. gadā un izpilde šī gada 8 mēnešos, %

	2024 budžets/ 2023 fakts	2024 budžets/ 2023 budžets	2024 8 mēn. fakts/ 2023 8 mēn. fakts	2024 8 mēn. fakts / 2024 8 mēn. budžets
Nodokļu ieņēmumi*	9,2%	12,4%	6,6%	-1,8%
VSAOI**	13,0%	13,7%	11,0%	-0,8%
PVN	5,6%	8,0%	-3,8%	-6,8%
IIN	5,4%	11,7%	12,9%	7,3%
AN	8,7%	5,7%	2,0%	-4,4%
UIN	28,1%	73,6%	33,1%	-6,6%
NĪN	0,4%	2,9%	0,3%	1,7%
Pārējie nodokļi	12,9%	6,3%	5,3%	-4,5%

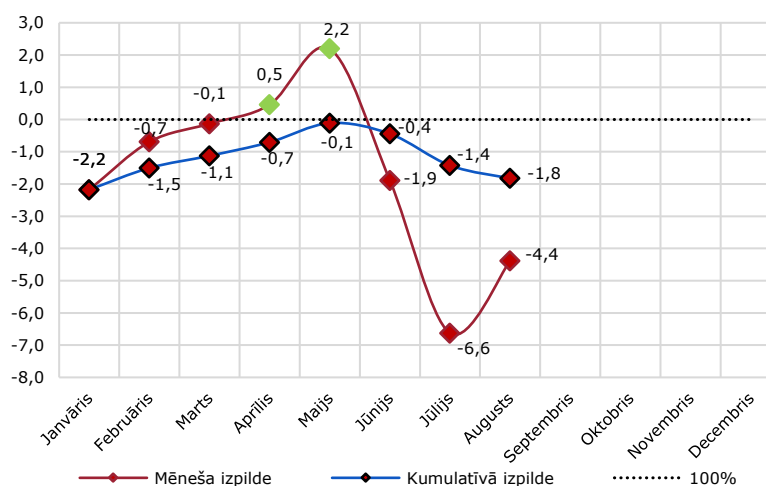
Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

*Kopējie nodokļu ieņēmumi pēc uzkrājuma metodes (netiek iekļauts nesadalītais atlikums vienotajā nodokļu kontā).

** Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

73. Šogad labi iekasējas darbaspēka nodokļi, IIN un VSAOI, kuri pieauguši attiecīgi par 12,9% un 11,0%. Tie salīdzinoši labi iekasējušies saistībā ar straujo darba samaksas pieaugumu, kas 1. pusgadā bija 10,3%⁴⁰, un minimālās mēnešalgas palielināšanu. Tāpēc arī IIN ieņēmumos ir vērojama plāna pārpilde par 7,3%. VSAOI ieņēmumos ir vērojama neliela atpalikšana (-0,8%) no plānotajiem ieņēmumiem. Kas attiecas uz UIN – no vienas puses nodokļa ieņēmumi ir pieauguši par 33,1%, salīdzinājumā ar pagājušo gadu. Tomēr no otras puses ir vērojama atpalikšana no plāna par 6,6%. Šī gada vājš privātais patēriņš būtiski ietekmē PVN iekasēšanos. PVN tika iekasēts par 3,8% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā un atpaliek no plāna par 6,8%. Arī AN šogad vērojams ieņēmumu pieaugums par 2,0%, tomēr ir vērojama atpalikšana no plāna par 4,4%. Šobrīd kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns atpaliek par 1,8% jeb 166,5 milj. eiro (2.2. att.). Valsts kases operatīvie dati par septembri liecina par situācijas uzlabošanos. Septembra mēneša plāns ir izpildīts IIN, UIN un arī PVN. Tomēr jāatzīmē, ka plāns nav ticis izpildīts VSAOI un AN ieņēmumos. Jāņem vērā, ka šogad budžetā tika ieplānots lielāks nodokļu ieņēmumu palielinājums. Tāpēc kopumā nevar apgalvot, ka šogad slikti iekasējas nodokļi, tomēr to pieauguma temps ir palēninājies.

2.2. attēls. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu ikmēneša un kumulatīvā plāna izpildes dinamika, %

Avots: Valsts kase, FDP aprēķini

⁴⁰ CSP DSV020c.

74. Likums par valsts budžetu 2024. gadam paredzēja kopbudžeta nodokļu ieņēmumus 13,8 miljardu eiro apmērā. Šobrīd FM nodokļu ieņēmumu prognozi ir samazinājusi līdz 13,7 miljardiem – par 100,9 miljoniem eiro jeb 0,7% mazāk nekā paredzēts budžeta likumā. Nodokļu ieņēmumu prognozes lielākais samazinājums par 2,7% ir PVN ieņēmumos. Prognozes samazināšana bija sagaidāma, tā kā šobrīd PVN iekasējas vājāk nekā pagājušajā gadā un visvairāk atpaliek no plāna. Arī pārējiem nodokļiem, kas šobrīd atpaliek no plāna – AN un VSAOI, ir samazināta prognoze. Lai arī pagaidām UIN atpaliek no plāna, prognoze šim gadam ir nedaudz palielināta. Toties saistībā ar pozitīvajām IIN iekasēšanās tendencēm, nodokļa prognoze palielināta par 5,2%. Arī FDP jaunās nodokļu ieņēmumu prognozes ir samazinātas. Šobrīd FDP modelis prognozē par 0,3% zemākus nodokļu ieņēmumus nekā FM. Ekonomiskā nenoteiktība var būtiski ietekmēt nodokļu iekasēšanu un, protams, arī pašu prognozēšanu. Tomēr kopumā izskatās, ka šogad Vispārējās valdības budžetā varētu tikt iekasēts mazāks nodokļu apjoms nekā tika plānots gada budžetā. Galvenās prognozes pa nodokļu grupām ir apkopotas tabulā 2.4.

2.4. tabula. Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāni, prognozes 2024. gadam (milj. eiro) un prognožu izmaiņas (%)

	2024 budžets	Jaunās FM prognozes 2024. gadam	FDP prognozes (30.10.2023)	Jaunās FDP prognozes	Jaunās FDP/FM prognozes	Nominālā FDP un FM jauno prognožu starpība
Nodokļu ieņēmumi	13 804,6	-0,7%	13 827,4	-1,2%	-0,3%	-37,2
VSAOI*	4 544,7	-1,6%	4 382,0	2,0%	0,0%	-0,8
PVN	4 096,7	-2,7%	4 209,3	-6,0%	-0,7%	-28,2
IIN	2 634,7	5,2%	2 844,4	-2,1%	0,5%	13,2
AN	1 255,0	-3,8%	1 194,9	-0,2%	-1,2%	-14,9
UIN	697,8	0,3%	597,4	17,1%	-0,1%	-0,4
NĪN	237,4	0,6%	230,8	2,5%	-1,0%	-2,3

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

* Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

2.2. Fiskālā pozīcija 2025.-2028. gadiem

- 75. 2024. gadā vairs nav spēkā EK vispārējā izņēmuma klauzula, savukārt FDL normas ir spēkā jau kopš 2023. gada sākuma.** Valdības fiskālā stratēģija 2025. un turpmāko gadu budžetiem tika definēta Latvijas Stabilitātes programmā 2024.-2028. gadam⁴¹. Tā ietver atjaunoto ES fiskālo noteikumu piemērošanu un pārejas kārtību uz jaunā ekonomiskā regulējuma ieviešanu. Stratēģija apstiprināta Informatīvajā ziņojumā „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2025., 2026. un 2027. gadā”⁴², kas apstiprināts MK š.g. 20. augustā.
- 76.** Šī gada pavasarī stājās spēkā jaunais ES ekonomikas pārvaldības ietvars⁴³. Jaunie nosacījumi veidoti tā, lai pakāpeniski un ilgtspējīgi samazinātu pieaugušos ES valstu deficīta un parāda līmeņus. Atbilstoši šim regulējumam, ES dalībvalstīm vienu reizi četros vai piecos gados aprīlī jāsaģatavo vidēja termiņa Fiskāli strukturālais plāns, kas aizstās ikgadējo Stabilitātes programmu un Nacionālo reformu programmu, un, kurā jānosaka fiskālā trajektorija. Fiskālajā trajektorijā ir noteikts pieļaujama valsts finansēto neto primāro izdevumu⁴⁴ pieauguma līmenis. **Attiecīgi likumprojektā “Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam” ir jāievēro ne tikai FDL strukturālās bilances nosacījums, bet arī jaunie ES fiskālie nosacījumi.**
- 77. Valdība šī gada 24. septembrī apstiprināja Fiskālās disciplīnas likuma grozījumus, kas paredz palielināt maksimāli pieļaujamo strukturālo deficītu no 0,5% uz 1,0% no IKP⁴⁵.** Vēsturiski, kopš Fiskālās disciplīnas likuma apstiprināšanas 2013. gadā, tika veidots ekonomiskajā ciklā sabalansēts budžets ar vispārējās valdības budžeta strukturālo deficītu, kas nepārsniedz -0,5% no IKP. Ņemot vērā minētos grozījumus, kas stāsies spēkā 2025. gada 1. janvārī, pieļaujamā strukturālā deficīta apmērā nav paredzēta jaunu izdevumu pasākumu atzīšana par vienreizējiem (papildus jau apstiprinātajiem⁴⁶). Iepriekš apstiprinātie vienreizējie pasākumi 2025. gadā veidos -1,7% no IKP jeb -773,9 miljonus eiro, 2026. gadā -1,8% no IKP jeb -831,8 miljonus eiro un 2027. gadā -1,7% no IKP jeb -820,3 miljonus eiro. Šie vienreizējie izdevumi paredzēti aizsardzības un iekšējās drošības stiprināšanai, kā arī neliela daļa paredzēta Covid-19 pandēmijas seku mazināšanai. Jāatzīmē, ka jaunais ES ekonomikas pārvaldības ietvars iekļauj elastīgākus nosacījumus attiecībā uz aizsardzības izdevumiem – pie zināmiem nosacījumiem valdības investīciju palielināšana aizsardzības jomā varētu būt attaisnojama, un, saistībā ar to, pārmērīga deficīta procedūra var netikt uzsākta.
- 78. Latvijas fiskālās politikas ietvaru pašlaik ietekmē arī ES institūciju rekomendācijas.** Pagājušā gada jūlijā apstiprinātās Eiropas Savienības Padomes

⁴¹ Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b75ce8f5-2802-4b1d-b2a6-5da803f49442

⁴² Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/38f8bbd5-6811-4034-b5dc-dd56b744a009

⁴³ To veido divas regulas un viena direktīva:

1. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1263 (2024. gada 29. aprīlis) par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97;
2. Padomes Regula (ES) 2024/1264 (2024. gada 29. aprīlis), ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu;
3. Padomes Direktīva (ES) 2024/1265 (2024. gada 29. aprīlis), ar ko groza Direktīvu 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām.

⁴⁴ Izdevumi, no kuriem izslēgtas vairākas pozīcijas – procentu izdevumi, diskrecionārie ieņēmumi pasākumi (valdības apstiprinātās izmaiņas nodokļos, nenodokļos, maksas pakalpojumos un citos pašu ieņēmumos), izdevumi par ES fondu programmām un valsts līdzfinansējums ES fondu programmām, kā arī bezdarbnieku pabalstu izdevumu cikliskie elementi.

⁴⁵ Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/4aa5676b-953b-4490-8e90-55a972d3f0d6

⁴⁶ Likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” un “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” 5. panta ietvaros.

rekomendācijas 2024. gadam Latvijai⁴⁷ ietvēra ieteikumu nodrošināt piesardzīgu fiskālo politiku, ierobežojot valsts finansēto neto primāro izdevumu nominālo pieaugumu tādā apmērā, lai tas atbilstu ikgadējam strukturālās budžeta bilances uzlabojumam vismaz 0,5% apmērā no IKP. Eiropas Komisija 2024. gada ziņojumā par Latviju⁴⁸ norādījusi, ka Latvijas nodokļu ieņēmumu īpatsvars attiecībā pret IKP joprojām ir ievērojami mazāks par ES vidējo rādītāju, un tas ierobežo publisko pakalpojumu finansēšanu, īpaši veselības aprūpes un sociālās aizsardzības jomā. Š.g. jūnijā Eiropas Savienības Padome ir publicējusi ieteikumus saistībā ar strukturālo un budžeta politiku 2024. un 2025. gadam⁴⁹. Padome rekomendē:

"Laikus iesniegt vidēja termiņa fiskāli strukturālo plānu. Ievērojot reformētā Stabilitātes un izaugsmes pakta prasības, ierobežot neto izdevumu⁵⁰ pieaugumu 2025. gadā līdz līmenim, kas vidējā termiņā nodrošina vispārējās valdības budžeta deficīta saglabāšanu zem Līgumā noteiktās atsauces vērtības, kura ir 3 % no IKP, un vispārējās valdības parādu saglabāšanu piesardzīgā līmenī.

Paplašināt nodokļu uzlikšanu, tostarp īpašumam un kapitālam, un stiprināt veselības aprūpes un sociālās aizsardzības adekvātumu."

- 79.** SVF, savā ikgadējā ziņojumā par Latviju⁵¹, prognozē ekonomiskas izaugsmes pieaugumu, tomēr norāda uz riskiem, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt – pieaugoša ģeopolitiskā spriedze un ģeoekonomiskā fragmentācija, kredītriski saistībā ar mainīgo procentu likmi aizdevumiem, kā arī vājāks, nekā gaidīts, ārējais pieprasījums. **Nemot vērā perspektīvas uzlabošanu, SVF rekomendē mazāk ekspansīvu, neitrālu fiskālo nostāju 2024. gadam un stingrāku fiskālo nostāju 2025. gadā.** 2025. gadā fiskālajai nostājai vajadzētu būt stingrākai, lai veidotu rezerves nākotnes izdevumu vajadzībām, tai skaitā rast vajadzīgo telpu lielākiem valsts ieguldījumiem infrastruktūrā, pētniecībā un attīstībā. To būtu iespējams panākt ar (i) uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) un iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) bāžu paplašināšanu, tostarp samazinot ēnu ekonomiku; ii) īpašuma nodokļu bāzes paplašināšanu; iii) nodokļu atbrīvojumu un fosilā kurināmā subsīdiiju samazināšanu; iv) preču un pakalpojumu izdevumu racionalizēšanu. SVF arī norāda, ka fiskālajai politikai vajadzētu būt elastīgai, lai risku īstenošanās gadījumā spētu pielāgoties situācijai.
- 80.** Valsts budžeta izdevumu pārskatīšana ir daļa no budžeta procesa, ko FM katru gadu veic sadarbībā ar nozaru ministrijām. **2024. gada valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas procesā rasts iekšējais resurss 138,1 miljona eiro apmērā 2025. gada budžetā**, 2026. gada budžetā – 120,8 miljoni eiro, 2027. gada budžetā – 155,9 miljoni eiro un 2028. gada budžetā – 153,2 miljoni eiro⁵². No 2025. gadam konstatētajiem potenciālajiem resursiem 138,1 miljona eiro apmērā 138,0 miljoni eiro ir nozares ministrijām pieejamais potenciālais iekšējais resurss, **savukārt 0,1 miljons**

⁴⁷ Pieejams: https://commission.europa.eu/document/download/77207bce-9f86-43b5-9c0e-e104aef27972_lv?filename=COM_2023_614_1_LV.PDF
⁴⁸ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/3fd8135b-da2d-455f-97c8-842378c6f2b9_en?filename=SWD_2024_614_1_EN_Latvia.pdf

⁴⁹ Ieteikums PADOMES IETEIKUMS par Latvijas ekonomikas, sociālo, nodarbinātības, strukturālo un budžeta politiku, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52024DC0614>

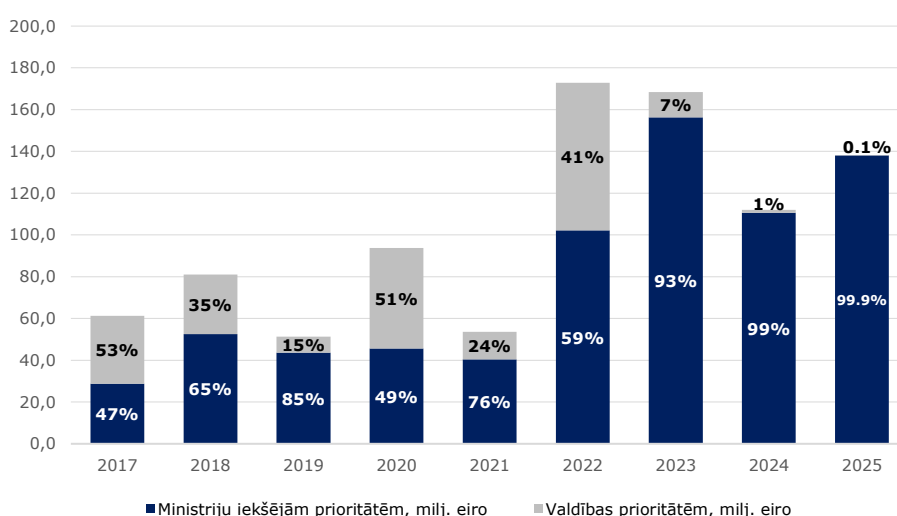
⁵⁰ Saskaņā ar Regulas (ES) 2024/1263 2. panta 2. punktu "neto izdevumi" ir visi valdības izdevumi, atskaitot procentu izdevumus, diskrecionāros ieņēmumu pasākumus, izdevumus par Savienības programmām, kas pilnībā atbilst Savienības fondu ieņēmumiem, valstu izdevumus par Savienības finansēto programmu līdzfinansēšanu, bezdarbnieka pabalstu izdevumu cikliskos elementus un vienreizējos un citus pagaidu pasākumus.

⁵¹ Pieejams: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/09/05/Republic-of-Latvia-2024-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-554553>

⁵² Pieejams: Informatīvais ziņojums (Par valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi un izdevumu pārskatīšanas rezultātiem 2025., 2026., 2027. un 2028. gadam)

eiro jeb tikai 0,1% novirzīts kopējās fiskālās telpas uzlabošanai. 2.3. attēlā redzama izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētā iekšējā resursa dinamika, kur pēdējos gados fiskālajai telpai tiek novirzīta ļoti maza daļa. Pozitīvi vērtējams ir 2017. un 2020. gads, kur puse no rastā resursa novirzīts fiskālajai telpai. Arī 2022. gadā tika novirzīti 41% ar līdz šim lielāko apjomu – 70,6 miljoni. **FDP aicina lielāku daļu no iekonomētajiem resursiem piešķirt fiskālās telpas paplašināšanai, kā arī padarīt izdevumu pārskatīšanas procesu efektīvāku.**

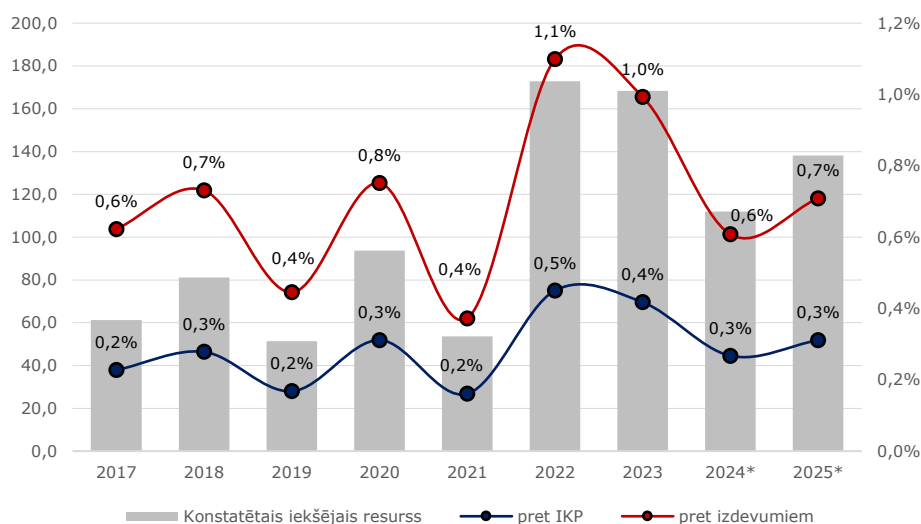
2.3. attēls. Izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētā iekšējā resursa dinamika 2017.–2025. gadam (milj. eiro; kreisā ass) un tā novirzīšana prioritātēm (%)

Avots: FM dati, FDP aprēķins

- 81. Apskatot izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatēto iekšējo resursu pret IKP, redzams, ka izdevumu pārskatīšanas rezultātā tiek rasts resurss vidēji 0,3% apmērā no IKP (2.4. att.).** Lai arī 2022. un 2023. gadā konstatētais iekšējais resurss bija mērojams 0,5% un 0,4% apmērā no IKP, nav novērojama tendence, ka ilgtermiņā tiktu konstatēts un iekonomēts arvien lielāks resurss. Attiecībā pret izdevumiem vidēji tiek rasti 0,7% iekšējā resursa izdevumu pārskatīšanas rezultātā. Arī pret izdevumiem nav vērojama ekonomijas pieauguma tendence. **Tāpēc Padome atzīmē, ka netiek pilnībā izmantots budžeta izdevumu pārskatīšanas potenciāls** un netiek sasniegts ar katru gadu lielāks ietaupījums pret izdevumiem vai IKP. Kā arī pēdējos gados ir vērojama tendence, ka galvenokārt ekonomiju ministriju iekšienē pārvirza uz citām prioritātēm ministriju iekšienē un ļoti maz tiek novirzīts fiskālajai telpai. Lai arī 2025. gadam FM aprēķinājusi negatīvu fiskālo telpu (-13 milj. eiro), tai ir novirzīts vēsturiski vismazākais apjoms no izdevumu pārskatīšanas rezultātā rastajiem resursiem.

2.4. attēls. Izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētā iekšējā resursa dinamika 2017.–2025. gadam (milj. eiro; kreisā ass) pret IKP un izdevumiem (%; labā ass)

Avots: FM dati, FDP aprēķins

- 82.** Šogad lēmumu pieņemšana par atbalstāmajiem pasākumiem budžeta likumprojektā ir liels izaicinājums, jo 2025. gadam ir aprēķināta negatīva fiskālā telpa (-13 milj.). **Kopumā plānots finansēt prioritātes 2025. gadam 392,4⁵³ miljonu eiro apmērā, 2026. gadam 389,9⁵⁴ miljonu eiro apmērā, 2027. gadam 398,8 miljonu apmērā un 2028. gadam 334,8 miljonu eiro apmērā. Finansējuma lielāko daļu - 57% paredzēts novirzīt ar valsts drošību saistītiem prioritāriem pasākumiem.** Pārējais novirzīts ar nodokļu politikas izmaiņām saistītiem pasākumiem, Satversmes tiesas sprieduma un likumu izpildes nodrošināšanai un neatkarīgajām iestādēm. Lai varētu nodrošināt nepieciešamo finansējumu prioritāriem pasākumiem, papildus fiskālajai telpai tiek paredzēti vairāki kompensējošie pasākumi, kuri samazina izdevumus un palielina ieņēmumus. Galvenie izdevumu samazināšanas pasākumi⁵⁵ 2025. gadā – pašvaldību budžetu izmaiņas pēc nodokļu pārskatīšanas, horizontāla ministriju un citu centrālo iestāžu izdevumu samazināšana, kopbudžeta un speciālā budžeta izdevumu pārskatīšana, iemaksu Eiropas Savienības budžetā samazināšana un pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekmes pārvērtēšana. Kā arī, ņemot vērā straujo atlīdzības izdevumu pieaugumu privātajā sektorā, 2025. gadā atlīdzības fonda ierobežojums 6% apmērā ir samazināts līdz 2,6%. Ieņēmumu palielināšanai plānoti sekojoši pasākumi – solidaritātes iemaksa bankām, ietekme uz fiskālo telpu no nodokļu politikas izmaiņām atbilstoši EKS korekcijām, atgriezeniskais efekts no atlīdzības politikas izmaiņām un paaugstinātas dividendes valsts kapitālsabiedrībām no 64% uz 70%. **Padome pozitīvi novērtē pieņemto lēmumu par horizontālu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu izdevumu no dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem samazināšanu. Tā rezultātā tiks samazināti bāzes izdevumi visām ministrijām, kas uzlabos vispārējās valdības budžeta bilanci.**
- 83.** Vispārējās valdības budžeta bilance, kas izriet no kopbudžeta un, kurai pielietota EKS korekcija, skaitliski atbilst arī Eiropas kontu sistēmas metodoloģijā aprēķinātiem VVBB

⁵³ LATVIJAS VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA PLĀNA PROJEKTS 2025. GADAM

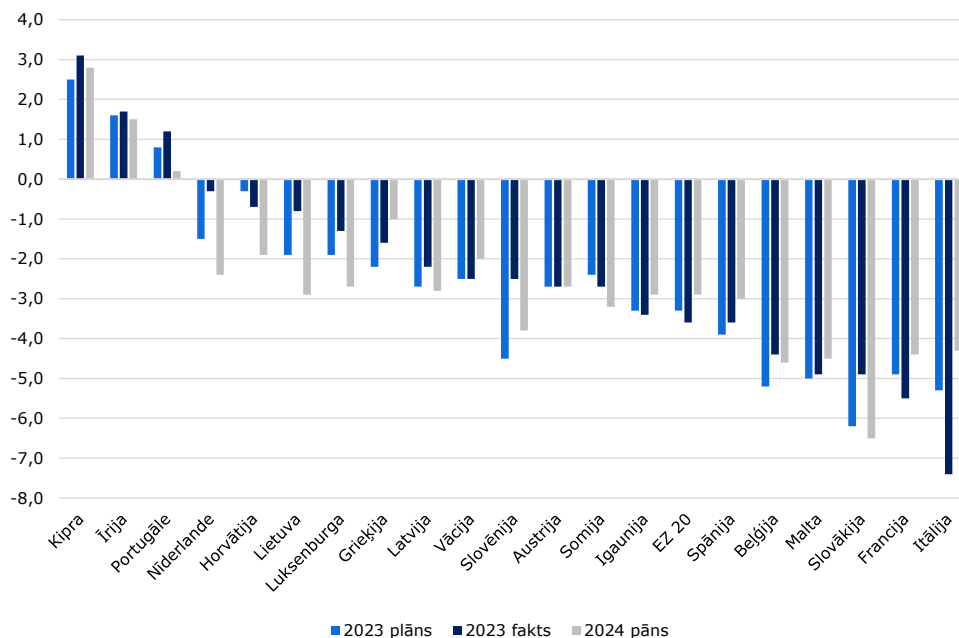
⁵⁴ Latvijas Fiskāli strukturālais plāns 2025. – 2028. gadam

⁵⁵ Informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta likumprojektā iekļaujamiem prioritāriem pasākumiem 2025., 2026., 2027. un 2028. gadam", pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/4b64813a-3464-47ab-b910-33b059e7f284

rādītājiem % no IKP. **FM prognozē sekojošas VVBB pie nemainīgas politikas: -2,9% no IKP 2025. gadā, -2,6% no IKP 2026. gadā un -2,4% no IKP 2027. gadā.** Jāatzīmē, ka 2025. gada VVBB rezultāts tiek sasniegts ar ievērojamu ES fondu korekciju 701,1 miljona eiro apmērā jeb 1,6% no IKP, līdz ar to deficīts, rēķinot pēc naudas plūsmas metodes, būtu ievērojami augstāks. EKS korekciju lielāko daļu veido ES fondu korekcijas 593,8 miljona eiro apmērā, kā arī ievērojamu daļu nākošajā gadā veido debitoru/kreditoru korekcija 210,8 miljona eiro apmērā. Pozitīvā debitoru/kreditoru korekcija galvenokārt ir saistāma ar aizsardzības resorā plānotajiem avansa maksājumiem par pamatlīdzekļu iegādi un pakalpojumu saņemšanu. Vispārējās valdības budžetā 2025. gadā plānoti ieņēmumi 17,9 mljrd. eiro apmērā un izdevumi 19,8 mljrd. eiro, 2026. gadā ieņēmumi 19,0 mljrd. eiro un izdevumi 20,1 mljrd. eiro, 2027. gadā ieņēmumi 18,8 mljrd. eiro un izdevumi 20,0 mljrd. eiro.

- 84.** Pieļaujamā vispārējās valdības budžeta bilance iekļauj bilances komponentu kopumu – strukturālo bilanci, bilances ciklisko komponenti, vienreizējos pasākumus un fiskālo risku nodrošinājuma rezervi. **FM prognozē sekojošas pieļaujamās VVBB -2,9% no IKP 2025. gadā, -2,6% no IKP 2026. gadā un -2,4% no IKP 2027. gadā.** Strukturālo VVBB mērķis 2025. gadam ir -0,8% no IKP, 2026. gadam -0,7% no IKP un 2027. gadam -0,8% no IKP. Iepriekšminētās pieļaujamās VVBB turpmākajos gados nodrošinātu strukturālās bilances mērķa sasniegšanu, kas atbilst jaunajiem FDL grozījumiem par maksimāli pieļaujamo strukturālo deficītu. **Padome kopumā atbalsta FM piedāvāto fiskālo stratēģiju un fiskālos mērķus, tomēr norāda uz ierobežoto fiskālo telpu tuvākajos gados: -13,0 miljoni eiro 2025. gadā, 32,2 miljoni eiro 2026. gadā, 43,5 miljoni eiro 2027. gadā un 1,4 miljoni eiro 2028. gadā.**
- 85.** Latvija ir maza un atvērta ekonomika, kura ir pakļauta ārējiem ekonomiskiem un politiskiem faktoriem. Diemžēl daudzas ES valstis realizē riskantu fiskālo politiku, kas var izraisīt nopietnu eirozonas fiskālās telpas krīzi, kas skartu arī Latviju. Attēlā 2.5. redzamas eirozonas valstu plānotās un faktiskās VVBB 2023. gadā, kā arī plāns 2024. gadam. Bažas rada dažu valstu, kā Itālija, Francija, Beļģija, nevēlēšanās atgriezties pie atbildīgas fiskālās politikas, neskatoties uz pieaugošajām procentu likmēm un augstajiem valstu parādiem. Uz pārējo eirozonas valstu fona Latvija VVBB rādītājs ierindojas salīdzinoši labā pozīcijā. Tāpēc Latvijai ir jāturpina atbildīgu fiskālo politiku.

**2.5. attēls. Eirozonas valstu plānotas un faktiskās VVBB 2023. gadā un plāns 2024. gadam
(% no IKP)**

Avots: Eurostat, ES dalībvalstu iesniegtie Budžeta plāni⁵⁶

- 86. ES Padome jūlijā uzsāka pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru pret 7 dalībvalstīm** – Beļģiju (deficīts 2023. gadā 4,4%), Franciju (5,5%), Itāliju (7,4%), Ungāriju (6,7%), Maltu (4,9%), Poliju (5,1%) un Slovākiju (4,9%). Arī pret Rumāniju (6,6%) ir iesākta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra jau kopš 2020. gada, kas nav veikusi nepieciešamos pasākumus, lai koriģētu budžeta deficītu. Tagad gada beigās ES Padome pieņems individuālas rekomendācijas katrai valstij, kas visticamāk paredzēs korektīvu budžeta izdevumu plānu ar precīziem izpildes termiņiem. Tomēr ES likumdošana pieļauj arī soda naudas sankciju pielietošanu, kā arī ES struktūrfondu iesaldēšanu valstij, kas neievēro fiskālos noteikumus. **Latvijai būtu jāizvairās no iekļūšanas šo valstu grupā.**
- 87. 2025. gada Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 14,6 miljardu apmērā, kas ir par 849,1 miljoniem jeb 6,2% vairāk nekā tiek prognozēts iekasēt šogad.** FM nodokļu ieņēmumu prognozes ir samērīgas un līdzīgas FDP nodokļu modeļa prognozēm, kas kopsummā ir nedaudz mazākas (par 0,8%) nekā FM. Pagaidām FDP prognozē vājāku PVN iekasēšanos saistībā ar šī brīža PVN iekasēšanās un privātā patēriņa tendencēm, bet sagaidot uzlabojumu privātajā patēriņā, attiecīgi uzlabotos ieņēmumi no PVN un līdz ar to kopējie nodokļu ieņēmumi. Saistībā ar 1 procentpunkta pārvešanu no pensiju 2. līmeņa uz pensiju 1. līmeni, 2025. gadā nodokļu ieņēmumi valsts fondēto pensiju shēmā samazināsies par 11,1%, bet valsts speciālajā budžetā pieaugs par 2,6%, salīdzinājumā pret VTBI 2025.–2027. bāzes prognozēm. Ir jāatzīmē, ka FM nodokļu ieņēmumu prognozēšana ir bijusi konservatīva pēdējos gadus un reālie nodokļu ieņēmumi ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem, izņemot Covid-19 ietekmēto 2020. gadu. Tomēr izskatās, ka šogad nodokļu ieņēmumi būs mazāki nekā

⁵⁶ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/8a8414a2-8284-49af-8a9e-82c6b904afab_en?filename=com_2023_900_en.pdf

plānots budžetā, tā kā gan FM, gan FDP ir samazinājušas savas prognozes. 2.5. tabulā redzamas FM un FDP nodokļu iekasēšanas prognozes pa nodokļu veidiem.

2.5. tabula. FM Kopbudžeta nodokļu iekasēšanas plāns un FDP prognozes 2025. gadam (milj. eiro), un prognožu salīdzinājums (%)

	FM plāns	FDP prognozes	FDP/FM
Nodokļu ieņēmumi	14 552,7	14 429,6	-0,8%
VSAOI*	4 862,9	4 899,0	0,7%
PVN	4 245,5	4 138,4	-2,5%
IIN	2 735,9	2 728,7	-0,3%
AN	1 314,0	1 285,9	-2,1%
UIN	690,7	677,3	-1,9%
NĪN	241,2	236,7	-1,8%
Pārējie nodokļi	462,5	463,6	0,2%

Avots: Finanšu ministrija un FDP prognozes

** Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

88. Nodokļu ieņēmumi ir nozīmīgākais ienākumu avots Valsts konsolidētajā kopbudžetā, kas nākošgad veidos 81,5% no kopējā ieņēmumu apjoma. Nenodokļu ieņēmumi sastādīs 5,6% no ieņēmumiem, finansējums no ES fondiem 10,0%, bet pašu ieņēmumi – 2,9%.

2.3. Nodokļu reforma

89. MK ir apstiprinājis informatīvo ziņojumu "Par valsts budžeta ieņēmumu un nodokļu politikas pārskatīšanu 2025.-2027.gadā"⁵⁷, kas, sākot jau ar 2025. gadu, paredz ievērojamas nodokļu politikas izmaiņas. Neskatoties uz reformas daudzajiem uzdevumiem, kas dažkārt ir viens pret otru izslēdzoši, reformas rezultātā ir sasniegti pieci būtiski mērķi:

- tiek atvieglots darbaspēka nodokļu slogs mazajām un vidējām algām (95% no visām algām),
- tiek vienkāršota nodokļu sistēma,
- tiek nodrošināts, ka nodokļu sistēma turpmākos četrus gadus būs fiskāli neitrāla⁵⁸,
- tiek mazināta ienākumu nevienlīdzība, ieskaitot pensionārus,
- tiek uzlabota Latvijas nodokļu sistēmas konkurētspēja, salīdzinājumā ar citām Baltijas valstīm.

90. Kā viens no galvenajiem kompensējošiem pasākumiem tiek piedāvāta terminēta, uz 4 gadiem, 1% pārnese no fondētās pensiju shēmas (otrā līmeņa) uz pirmo. Saskaņā ar FM aprēķiniem, reversā fondu pārnese no pirmā līmeņa uz otro 2029. gada budžeta fiskālo telpu samazinātu par 179 miljoniem eiro. Piedevām, lielākas iemaksas pirmajā līmenī palielinās nākotnes valdību pensiju saistības, kas varētu būt apgrūtinoši, ņemot vērā Latvijas demogrāfiskās tendences. Tomēr valsts pensiju sistēma kopumā ir fiskāli ilgtspējīga. Zemāk, attēlā 2.6. redzams, ka, kopš 2014. gada, sociālās apdrošināšanas budžets ir bijis ar pozitīvu finansiālo bilanci, kā rezultātā speciālā budžeta naudas līdzekļu atlikums ir nepārtraukti palielinājies un š.g. beigās tas tiek prognozēts 2,44 miljarda eiro apmērā. No šīs summas apmēram 74% ir valsts pensiju speciālā budžeta līdzekļi. Jāņem vērā, ka fiskālā ilgtspēja nenozīmē sociālo ilgtspēju - ja 2022. gadā vecuma pensijas (1. un 2. līmenis kopā) atvietošanas līmenis no neto algas sasniedza 60,2%, tad 2062. gadā tas tiek prognozēts 46,4% apmērā⁵⁹. Apkopojot iepriekš minēto, uzskatam, ka lai arī pensijas iemaksu pārnese no otrā līmeņa uz pirmo kopumā nav laba prakse, tai nākamo četru gadu laikā nav ievērojamas ietekmes uz pensiju sistēmas ilgtspēju vai individuālo pensiju līmeni⁶⁰. Lai gan prakse rāda (samazinātais PVN augļiem), ka terminētie nodokļu samazinājumi varētu saglabāties ilgstoši, Padome atzinīgi vērtē terminēto risinājumu.

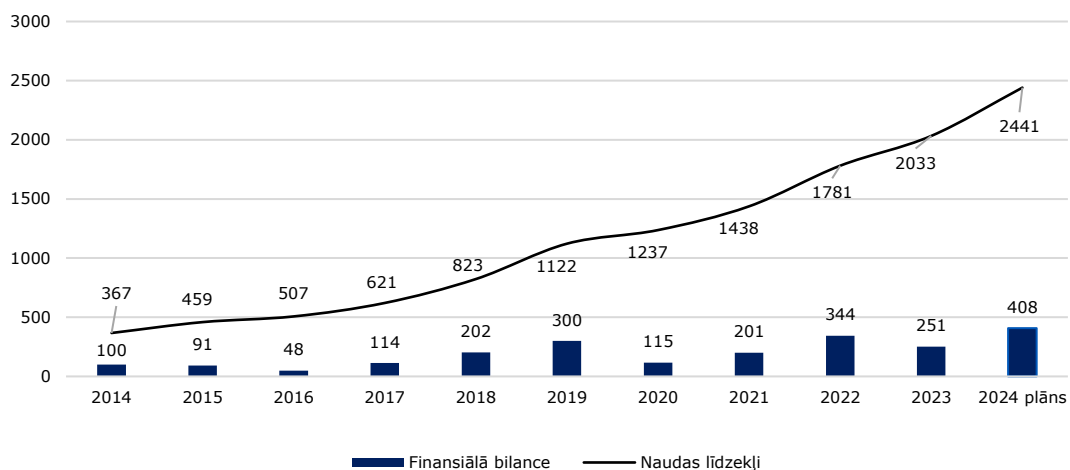
⁵⁷ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/efd239f3-9bcd-4b5c-ae73-60750ace3d9d

⁵⁸ Pēc FM aprēķiniem kopējo izmaiņu rezultātā fiskālās ietekmes uz valsts kopbudžetu ir šādas: 2025. gadā - -7,7 milj. eiro, 2026. gadā - +23,6 milj. eiro, 2027. gadā - -13 milj. eiro, 2028. gadā - -14,2 milj. eiro.

⁵⁹ Teorētiskais pensiju atvietošanas līmenis - jaunpiešķirtā pensija % no pēdējās algas (personai pie 40 gadu nepārtraukta darba stāža, pensionējoties likumā noteiktā vecumā). Avots: Eiropas Komisijas prognozes 2024.gada Pensiju pietiekamības ziņojums (2024 Pension Adequacy report), <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8df7f3c0-2eb5-11ef-a61b-01aa75ed71a1/language-en>

⁶⁰ Skatīt pielikumu Nr. 1

2.6. attēls. Sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta gada finansiālā bilance un naudas atlikums perioda beigās, milj. eiro

Avots: Labklājības ministrija un FDP aprēķini

- 91. Ņemot vērā valdības ierobežotās fiskālās iespējas, nodokļu reforma kopumā ir labvēlīga uzņēmējiem.** Samazinātais darba spēka nodokļu slogs, atkarībā no darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma elastībām, lai arī nedaudz, bet samazinās darbaspēka izmaksas uzņēmējiem. Tas palielina potenciālo peļņu, eksporta produkcijas starptautisko konkurētspēju un atstāj vairāk līdzekļus investīcijām. Grāmatvežiem atvieglojas darbs algu aprēķināšanā. 95% nodarbināto palielinās neto alga, ko tie var novirzīt pensijas uzkrājumiem, ja ir bažas par reformas potenciālo ietekmi uz pensiju kapitālu. Savukārt minimālās algas pakāpeniska palielināšana veicinās nevienlīdzības plaisas samazināšanos. Kompensējošie akcīzes nodokļa pasākumi veicinās zaļā kursa mērķu sasniegšanu un veselīgāku pārtikas patēriņu.
- 92.** ES Padome savos š.g. jūnija ieteikumos par Latvijas ekonomikas, sociālo, nodarbinātības, strukturālo un budžeta politiku⁶¹ rekomendē: "Paplašināt nodokļu uzlikšanu, tostarp īpašumam un kapitālam". Daļēji šī rekomendācija tiek ieviesta, jo jaunais paaugstinātais IIN attieksies arī uz ienākumiem no kapitāla pieauguma. Tāpat ES Padome savos ieteikumos uzsver, ka Latvijā 2022. gadā nodokļu ieņēmumu īpatsvars samazinājās līdz 30,3 % no IKP, kas ir zemākais līmenis pēdējo 3 gadu laikā (visā ES – 40,2 % no IKP). Saskaņā ar Stabilitātes programmas 2024.-2028 prognozēm⁶², nodokļu slogs šogad pieaugs līdz 33,7%, kas joprojām ir stipri zem vidējā ES rādītāja.
- 93.** Lai arī kopumā Padome atzīst nodokļu reformas pozitīvos aspektus, tā tomēr uzskata, ka izmaiņas nodokļu sistēmā radikāli neuzlabos valsts konkurētspēju, ekonomisko izaugsmi un labklājību. Ekonomiskās attīstības vājākie posmi ir zemā produktivitāte, darbaspēka trūkums un zems investīciju un inovāciju līmenis. Starptautiski pētījumi

⁶¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52024DC0614>

⁶² <https://www.fm.gov.lv/lv/media/17745/download?attachment>

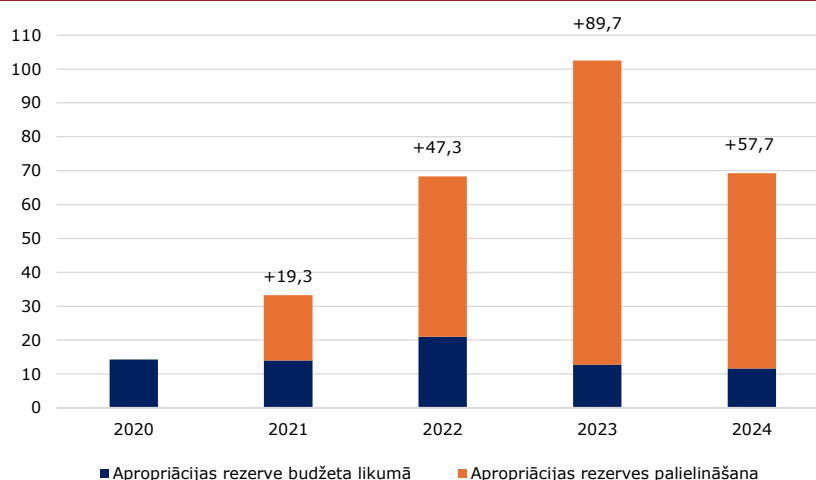
pēdējos gadus salīdzinoši augstu novērtē Latvijas nodokļu sistēmu⁶³, tomēr nodokļu reformas piedāvātie uzlabojumi varētu vēl vairāk palielināt nodokļu sistēmas pievilcību.

⁶³ Tax foundation ziņojums pieejams: <https://taxfoundation.org/research/all/global/2023-international-tax-competitiveness-index/>

3. Fiskālie riski un citi jautājumi

94. Pēdējo gadu laikā Latvijas ekonomiku un valsts fiskālo pozīciju būtiski ietekmēja makroekonomiskie satricinājumi, ko izraisīja gan Covid-19 pandēmija, gan Krievijas militārā agresija pret Ukrainu. Šādu neparastu notikumu prognozēšana ir gandrīz neiespējama, taču to sekas nopietni ietekmēja Latvijas ekonomisko situāciju, izraisot energoresursu cenu strauju pieaugumu, izejvielu deficītu, piegādes ķēžu traucējumus, augstu inflāciju un pieaugošas parāda apkalpošanas izmaksas. Starptautiskie militārie konflikti un spriedzes saasina nākotnes prognozēšanu un veicina makroekonomisko un fiskālo nestabilitāti, tāpēc šobrīd tie ir viens no galvenajiem fiskālo risku avotiem. **Tomēr, saskaņā ar FDL, fiskālo risku rezerve tiek veidota tikai tādiem potenciāliem notikumiem, kas iestājas standarta situācijās un kas var radīt ievērojamas novirzes no plānotajiem budžeta mērķiem.** FDP piekrīt FM pozīcijai, ka Fiskālo risku vadības mehānisms šādus visaptverošus un lielus makroekonomiskos šokus un nestandarta situācijas neaptver. Neskatoties uz to, ka FDL interpretē fiskālo risku salīdzinoši šaurā nozīmē, fiskālo risku deklarācija un Padomes komentāri sevī ietver arī fiskālos riskus plašākā nozīmē.
95. Lai arī ir stājušies spēkā jaunie ES ekonomiskās un fiskālās pārvaldības regulējuma reformas noteikumi, fiskālo risku vadība un FRD Latvijas likumdošanā paliek spēkā arī turpmāk. **Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada Fiskālo risku deklarāciju, FM ir nedaudz to paplašinājusī.** Ir ieviesta jauna sadaļa par "Zaļo budžetu" – kā pagaidu risinājums, līdz atsevišķas Klimata deklarācijas izstrādei, sākot ar 2026. gadu. Kā arī sadaļa "Klimata pārmaiņu ietekme" ir papildināta ar indikatīvo novērtējumu par nepieciešamo papildus investīciju apjomu NEKP plānā aprakstīto pasākumu īstenošanai līdz 2030. gadam. Padome aicina turpināt pilnveidot un papildināt šo sadaļu, jo klimata pārmaiņām ir ļoti ievērojams potenciāls ietekmēt valsts ekonomiku un finanses.
96. **Likuma "Par Budžetu un finanšu vadību" labojumi 9.¹ pantā ļauj ministrijām un centrālajām valsts iestādēm iepriekšējā gadā neizlietoto asignējumu pieprasīt tekošajā gadā no budžeta programmas "Apropriācijas rezerve". Savukārt finanšu ministram ir tiesības palielināt šīs programmas apropriāciju, kas tiešā veidā negatīvi ietekmē VVBB un ir pieaugošs fiskālais risks.** Kopš ieviestā likuma labojuma, apropriāciju palielināšana no budžeta programmas "Apropriācijas rezerve" ir ievērojami pieaugusi – 2021. gadā tā tika palielināta par 19,3 miljoniem eiro, 2022. gadā – par 47,3 miljoniem eiro, 2023. gadā par 89,7 miljoniem eiro un šogad par 57,7 miljoniem eiro (3.1. att.). Šogad ir vērojama pozitīva iezīme, jo apropriācijas rezerves palielināšana ir mazāka nekā pagājušā gadā. Kopumā, no finanšu vadības viedokļa, pārnest neizlietotas budžeta asignācijas uz nākošo saimniecisko gadu - var uzlabot budžeta izpildes efektivitāti un samazināt pastiprinātu budžeta līdzekļu izlietošanu gada beigās. Tomēr šī rezerve var radīt negatīvu ietekmi uz budžeta deficītu tajā gadā, kad rezerves tiek aktīvi izlietotas. Padome apzinās jaunās kārtības pozitīvās puses – racionālāku, elastīgāku un nesasteigtu budžeta līdzekļu izlietošanu, tomēr tas pasliktina budžeta vadības iespējas un samazina budžeta deficīta kontroli. **Tāpēc Padome uzskata, ka programmas "Apropriācijas rezerve" apjomam ir jābūt vismaz iepriekšējā gada apropriācijas palielinājuma apjomā.** FRD šim riskam nav izveidota fiskālā rezerve, bet FDP aicina sekot minētā jautājuma attīstībai un nepieciešamības gadījumā mainīt likumdošanu, nosakot griestus neizlietotā asignējuma pārņemšanai uz nākošo gadu, vai arī veidot atbilstošu fiskālo rezervi.

3.1. attēls. Programma "Apropriācijas rezerve" 2020.–2024. gadā (milj. eiro)

Avots: TAP portāls⁶⁴

97. Atsevišķu valsts kapitālsabiedrību (VKS) darbībai ir ievērojams potenciāls pasliktināt valsts fiskālo pozīciju. Vēsturiskie VKS darbības rezultāti norāda, ka tās ir vienas no lielākajām fiskālo risku avotiem. Tas attiecas gan uz VKS, kas ir piederīgas vispārējām valdības sektoram, gan tām, kas tam nekvalificējas. Šī gada FRD fiskāla nodrošinājuma rezerve valsts kapitālsabiedrību darbībai netiek veidota. Padome norāda, ka FRD sadaļa par valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām ir nepilnīga. Būtu vēlams detalizētāka informācija par lielākajām valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām, kam ir potenciāls ietekmēt VVBB. **Padome jau kārtējo gadu aicina šim riskam pievērst pastiprinātu uzmanību un veidot fiskālo rezervi valsts kapitālsabiedrību darbības potenciāli negatīvai ietekmei uz VVBB.** Air Baltic darbības 1. pusgads rezultējās ar 88,7 milj. zaudējumiem⁶⁵, tāpēc Padome atgādina, ka saistībā ar Air Baltic joprojām saglabājas ievērojams fiskālais risks un FM ir cieši jāseko AS darbībai.
98. **Padome jau iepriekš ir vērsusi uzmanību uz Uzturlīdzekļu fonda darbību, kas ir kļuvis par ievērojamu fiskālo slogu budžetam.** Tā norāda, ka uzturlīdzekļu nemaksātāju kopējā parāda summa fondam turpina pieaugt katru gadu. Šobrīd kopējais parāds valstij veido 560 miljonus eiro (no tiem 430 miljoni ir pamatparāds, bet 130 miljoni – likumiskie procenti)⁶⁶. Tāpat fonds prasa ievērojamus budžeta līdzekļus – 54,7 miljonus eiro 2024. gadā. Lai arī šogad nedaudz ir uzlabojušies Fonda finanšu rādītāji, tomēr šī politika valsts budžetam joprojām izmaksā ievērojamus budžeta līdzekļus. Kā arī no 2025. gada izmaksājamo uzturlīdzekļu apmēri tiks palielināti par 17,50 eiro bērniem līdz 7 gadu vecumam un par 21,00 eiro personām līdz 21 gada vecumam. Līdz ar to sagaidāms, ka nākotnē izdevumi šai politikai pieaugs vēl vairāk, ja netiks veiktas radikālas strukturālas reformas. Lai arī Padome piekrīt FM viedoklim, ka fonda darbība klasiskā izpratnē nav fiskālais risks, tomēr uzskata, ka ULF izmaksas ir ievērojami lielākas nekā Igaunijā un Lietuvā un, iespējams, ir rezultāts laicīgi neidentificētam fiskālam riskam, kas kļuvis par dārgu politiku. Līdz ar to, būtu lietderīgi FRD iekļaut padziļinātu Fonda darbības analīzi.

⁶⁴ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts?search%5Bquery%5D=Apropri%C4%81cijas+rezerve&quicksearch=

⁶⁵ https://assets.airbaltic.com/f/236210/x/a21d3eba4c/h1_2024-airbaltic-group-interim-unaudited-financial

⁶⁶ <https://lvportals.lv/viedokli/363767-mekle-risinajumus-samilzusajai-uzturlidzeklu-paradu-problemai-2024>

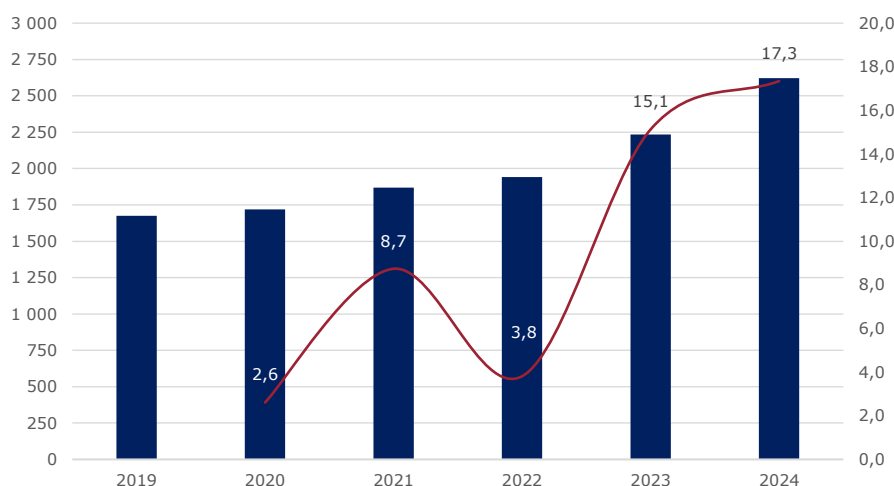
99. Baltijas valstīm, Rail Baltica projekta ietvarā, ir saistības izveidot dzelzceļa savienojumu starp visām trīs Baltijas valstīm līdz 2030. gadam (atbilstoši TEN-T regulai⁶⁷). Rail Baltica projekta fiskālie riski saistās ne tikai ar būvniecības izmaksu un kopējā projekta izmaksu sadārdzināšanos, bet arī ar projekta finansēšanas modeli. Līdz šim finansējums 85% apmērā tika plānots no ES programmām (Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments EISI) un 15% apmērā kā līdzfinansējumu no valsts budžeta. Tomēr turpmāk šāds modelis vairs nedarbosies, jo EK ir prioritizējusi atbalstu būvdarbiem un pēdējā EISI uzsaukumā nav atbalstījusi būvdarbu uzraudzīšanu un līgumu vadību, nekustamā īpašuma atsavināšanu, kā arī ēku būvniecību. Projekta finansēšanu un budžeta plānošanu katram turpmākajam posmam apgrūtināta tas, ka iepriekš laicīgi nav zināms, kuri projekta pasākumi tiks finansiāli atbalstīti, kuri nē. Projekts tiek finansēts tikai no EISI uzsaukumiem, kur laika periods no projekta pieteikuma iesniegšanas līdz finansējuma saņemšanai ir vismaz deviņi mēneši⁶⁸. Svarīgi piebilst, ka iesniegtais projekta pieteikums konkurē ar pārējo ES dalībvalstu iesniegtajiem pieteikumiem, kas nozīmē, ka projekta pieteikuma vai atsevišķu aktivitāšu apstiprināšana nav garantēta. Pastāv arī iespējamība, ka pieteiktās aktivitātes var tikt apstiprinātas mazākā apjomā un ar mazāku finansējumu nekā pieteikts vai netiek atbalstītas nemaz. Tas pagarina projekta īstenošanas laiku un sadārdzina to. Tā rodas neattiecināmas izmaksas, ko nākas segt no valsts budžeta. Līdz ar to, projekta esošais finansējuma modelis neveicina projekta sekmīgu ieviešanu, tas ir sadrumstalots un nepilnīgs. Neskaidrības ar finansējumu arī rada paredzamais ES finansējuma pārrāvums 2026.–2028. gadā, kas var radīt nepieciešamību pēc lielāka Baltijas valstu ieguldījuma. Apzinoties lielās investīciju izmaksas, rodas bažas par turpmākajiem projekta finansēšanas avotiem, visticamāk būs nepieciešams trešās puses finansējums.
100. Šobrīd ir secināts, ka projekts ir pārāk apjomīgs, lai to pilnībā īstenotu līdz 2030. gadam. Tāpēc pagaidām kā risinājums finansiālajiem izaicinājumiem tiek piedāvāts samazināt projekta tvērumu un ieviest kārtās. Līdz ar to, atbilstoši pieejamajam finansējumam, projektu varētu būvēt pa posmiem. Līdz 2030. gadam plānots īstenot pirmo kārtu. **Padome apzinās, ka Rail Baltica projekta ieviešana ir stratēģiski svarīga, tomēr projekta ieviešana rada nopietnus fiskālos riskus, kas prasa pastiprinātu Finanšu ministrijas uzraudzību un iesaisti.**
101. **FDP jau kopš pavasara ir vērsusi uzmanību straujajam atalgojuma kāpumam publiskajā sektorā.** Šī gada 8 mēnešos kopbudžetā atlīdzībai tika iztērēti 2,6 miljardi eiro, kas ir par 17,3% vairāk nekā gadu iepriekš attiecīgajā periodā (3.2. att.). 2024. gada budžeta likums paredzēja atlīdzības izdevumu palielinājumu par 9,7%, salīdzinājumā ar izdevumiem 2023. gadā. Arī 2023. gada pirmajos 8 mēnešos bija vērojams izdevumu pieaugums atlīdzībai 15,1% apmērā. Atlīdzības izdevumu pieaugumu varēja veicināt gan 2022. gada jaunais regulējums par algām valsts sektorā, kas pieļāva algu paaugstināšanu esošā budžeta ietvaros, gan saspringtā situācija ar darbaspēka pieejamību, gan iepriekšējo gadu straujās inflācijas sekas, kā arī iekšlietu sektorā izmaksātas prēmijas, kas tiek izmaksātas reizi piecos gados. Šobrīd arī valdība ir konstatējusi straujo atalgojuma kāpumu publiskajā sektorā un plāno pasākumus tā

⁶⁷ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) 2024/1679 (2024. gada 13. jūnijs) par Savienības pamatnostādņem Eiropas transporta tīkla attīstībai un ar ko groza Regulas (ES) 2021/1153 un (ES) Nr. 913/2010 un atceļ Regulu (ES) Nr. 1315/2013

⁶⁸ <https://www.sam.gov.lv/lv/media/12396/download?attachment>

ierobežošanai⁶⁹. **Nepieciešama analīze – cik lielā mērā izdevumi atlīdzībai tiek pārnesti uz nākamo gadu budžetu bāzi.**

3.2. attēls. Atlīdzības izdevumi pirmajos 8 mēnešos 2019.–2024. gadā (milj. eiro; kreisā ass) un atlīdzības izdevumu pieauguma temps (%; labā ass)

Avots: Valsts kase

- 102.** Covid-19 krīze ir ieviesusi sabiedrībā darba hibrīd-režīmu – kad darbinieks daļu no darba laika pavada strādājot mājās, bet daļu birojā. Lai gan šāds režīms var palielināt darba ražību un samazināt laika un finanšu izmaksas, tas arī rada neskaidrības ar darba laika un brīvdienu uzskaiti, jo pietrūkst kontroles mehānismu. Tas rezultējas nepamatotās kompensāciju izmaksās par neizmantotu atvaļinājumu, kas visbiežāk tiek segti no Līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem. Neizmantotā atvaļinājuma izmaksas nav neparedzēts gadījums, bet neatbilstošas finanšu vadības rezultāts. Padome iesaka izstrādāt regulējumu, kas nosaka atvaļinājuma izmantošanas kārtību, strādājot hibrīd-režīmā.
- 103.** **FDP vērs uzmanību finanšu līdzekļu piešķiršanai no valsts budžeta programmas 02.00.00 "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem".** Lai arī līdzekļi paredzēti neparedzētiem gadījumiem ārkārtas situāciju novēršanai, tomēr no programmas ievērojamas summas tiek piešķirtas sporta pasākumiem - par kuru norisi bija zināms laicīgi un kuru finansēšanas nepieciešamību būtu jāvērtē budžeta procesa ietvaros. Kā arī līdzekļi tiek piešķirti pedagogu atalgojumam⁷⁰, ko īsti nevar klasificēt kā neparedzētu gadījumu. Iespējams, nepieciešams precizēt Līdzekļu neparedzētiem gadījumiem izmantošanas normatīvo bāzi, lai budžeta programma netiktu nepamatoti izmantota.
- 104.** Šobrīd klimata pārmaiņas ir viens no lielākajiem globālajiem izaicinājumiem. 2019. gada decembrī EK nāca klajā ar "Eiropas Zaļais kurss", kas paredz izstrādāt un ieviest visaptverošas Eiropas līmeņa politikas iniciatīvas, lai ES līdz 2050. gadam panāktu klimatneitralitāti. Lai arī tas nav uzskatāms par fiskālo risku FDL ietvaros, ir svarīgi novērtēt klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata neitralitātei ietekmi uz

⁶⁹ <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/27.08.2024-budzets-2025-valdiba-plano-taupibu-valsts-sektora-griestus-algam-un-nodarbinato-skaitam.a566511/>

⁷⁰ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/a4bc8049-38ab-44f1-a588-f0a07f033a61

valsts publiskajām finansēm, jo klimata pārmaiņām ir ievērojams potenciāls ietekmēt valsts ekonomiku un finanses. Klimatneitralitātes mērķu sasniegšanai līdz 2030. gadam indikatīvi tiek prognozēti papildus nepieciešami 13,1 miljardi eiro, no kā šobrīd ir iezīmēti 3,8 miljardi eiro jeb 29,1%⁷¹. Klimatneitralitātes mērķu sasniegšanai plānots izmantot gan valsts un pašvaldību budžeta finansējumu, gan piesaistīt ES finanšu līdzekļus, privāto kapitālu un citus finansējuma avotus. **“Eiropas Zajā kursa” mērķu realizācija turpmākajos gados prasīs papildu investīcijas, tai skaitā no valsts budžeta līdzekļiem. Tāpēc Padome aicina turpmāk FRD pilnveidot nodaļu par klimata pārmaiņām un novērtēt potenciālās investīciju vajadzības un fiskālo ietekmi, kā arī novērtēt riskus šo mērķu nesasniegšanas gadījumā.**

- 105.** Atbilstoši likuma “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”⁷² 61. pantam, MK var pieņemt lēmumu par apropriācijas palielinājumu līdzfinansējuma nodrošināšanai **dižpasākumu organizēšanai**, ja šie pasākumi tiek atzīti par fiskāli neitrāliem – tie ģenerē nodokļu ieņēmumus, kas pārsniedz piešķirtā valsts atbalsta apjomu un nerada negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci. Fiskālais risks iestājas, ja piešķirtais finansējums dižpasākumam pārsniedz no pasākuma gūtos ieņēmumus. **Padome apšaubā, ka ir iespējams objektīvi un precīzi aprēķināt šādu pasākumu fiskālo ietekmi, un uzskata, ka līdzekļi, šādu pasākumu rīkošanai ir jāpiešķir esošā budžeta ietvaros.**
- 106.** 2025. gada februārī tiek plānota Baltijas valstu elektroenerģijas tīklu desinhronizācija no Krievijas un Baltkrievijas vienotā elektrotīkla un sinhronizācija ar kontinentālās Eiropas elektrotīkliem. Pie nelabvēlīgu apstākļu sakritības šis pasākums var arī ievērojami palielināt elektroenerģijas cenu, kas, savukārt, var ietekmēt ekonomisko attīstību un valsts fiskālo pozīciju.
- 107.** Ēnu ekonomika ir būtisks ekonomikas izaugsmi un labākas uzņēmējdarbības vides attīstību kavējošs faktors. Ēnu ekonomika arī ievērojami samazina nodokļu ieņēmumus, kas rezultātā arī samazina budžeta iespējas un fiskālo telpu. Latvijā nodokļi attiecībā pret IKP tiek iekasēti salīdzinoši mazāk nekā citās ES valstīs – 2022. gadā Latvijā nodokļus iekasēja 30,8% apmērā no IKP, ES valstīs vidēji 41,0% no IKP⁷³. Tā kā nav tādas ēnu ekonomikas apjoma aprēķina metodes, kuru varētu pieņemt par viennozīmīgi pareizu un precīzu, Latvijai ēnu ekonomikas īpatsvars, pēc dažādām metodēm, 2022. gadā novērtēts robežās 19,9–26,5%⁷⁴ no IKP. Vēl viens rādītājs, kas netieši raksturo ēnu ekonomikas apmēru ir skaidras naudas maksājumu īpatsvars. Latvijas Banka kopš 2017. gada veic bezskaidras un skaidras naudas maksājumu monitoringu “Maksājumu radars”. Šajā gadā 23% maksājumu ir veikti skaidrā naudā un 77% ar bezskaidras naudas maksājumiem (3.3. att.). Kopš 2017. gada ir redzams samazinājums skaidras naudas maksājumos, ko ir veicinājuši Covid-19 pandēmijas perioda klātienes tirdzniecības ierobežojumi. Skaidras naudas maksājumu īpatsvara samazināšanās arī turpmāk varētu liecināt par ēnu ekonomikas samazināšanos.

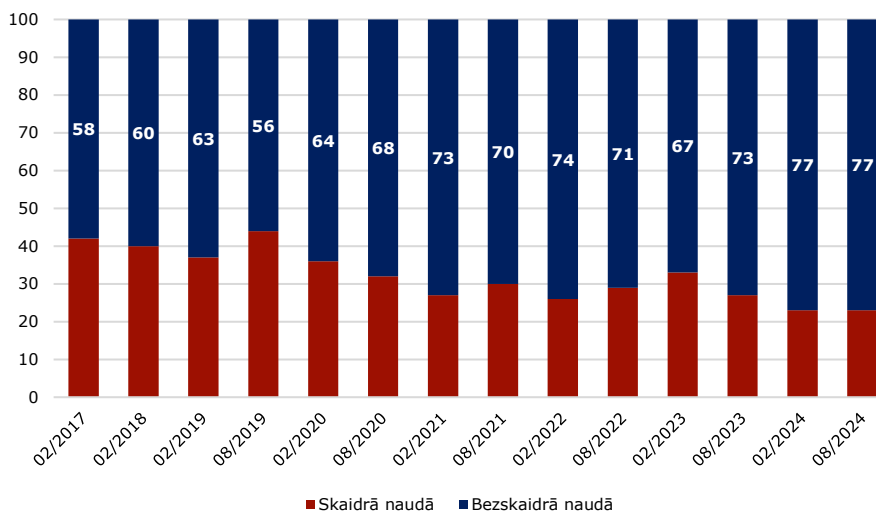
⁷¹ FM aprēķini FRD 2024

⁷² <https://likumi.lv/ta/id/348569-par-valsts-budzetu-2024-gadam-un-budzeta-ietvaru-2024-2025-un-2026-gadam>

⁷³ Eurostat dati https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxaq/default/table?lang=en

⁷⁴ Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.-2027. gadam <https://likumi.lv/ta/id/349352-enu-ekonomikas-ierobezosanas-plans-2024-2027-gadam>

3.3. attēls. Skaidrās un bezskaidrās naudas maksājumu īpatsvara dinamika 2017.–2024. gadā (%)

Avots: Latvijas Banka⁷⁵

- 108.** Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam⁷⁶ paredz pasākumus, kuri ir vērsti uz ēnu ekonomikas riska mazināšanu konkrētās nozarēs, kā arī mazina skaidras naudas apripi. Līdztekus tiek plānots īstenot pasākumus nozaru politikas un tiesiskā regulējuma sakārtošanai, lai ierobežotu ēnu ekonomiku, sakārtotu uzņēmējdarbības vidi un veicinātu labprātīgu nodokļu saistību izpildi. Ēnu ekonomikas samazināšanas reālistiskais scenārijs paredz mērķi līdz 2027.gadam samazināt ēnu ekonomiku par 1,0 procentpunktu līdz 18,9% no IKP, kas valsts budžetam nodrošinātu papildu līdzekļus 120 miljonu eiro apmērā līdz 2027. gadam. **Padome uzskata, ka ēnu ekonomikas mazināšana ir būtisks solis, lai palielinātu nodokļu ieņēmumu attiecību pret IKP, tāpēc aicina valdību īstenot konkrētus un efektīvus ēnu ekonomiku ierobežojošus pasākumus.**
- 109.** FM sagatavotā un MK apstiprinātā Fiskālo risku deklarācija⁷⁷ piedāvā fiskālo nodrošinājuma rezervi 0,1% apmērā no IKP 2025., 2026., un 2027. gadā. **Fiskālās disciplīnas padome apstiprina fiskālā nodrošinājuma rezervi 0,1% apmērā no IKP 2025. gadam.** Pašreizējā situācijā joprojām ir pārāk daudz juridisko, makroekonomisko un fiskālo nezināmo, tāpēc FDP šobrīd atliek viedokļa izteikšanu par 2026. un 2027. gadu fiskālā nodrošinājuma rezerves nepieciešamajiem apmēriem.
- 110.** Kopumā fiskālo risku vadība ietver pasākumu kopumu, ko var iedalīt 3 grupās: fiskālo risku i) identifikācija un analīze, ii) potenciālās ietekmes mazināšana un vadība, iii) ziņošana un informācijas pieejamība. Padome uzskata, ka Latvijas fiskālo risku vadības ietvarā labi darbojas i) un iii), bet ir iespējami uzlabojumi potenciālo fiskālo risku ietekmes mazināšanā un vadībā. ES jaunais ekonomiskais regulējums rada nepieciešamību izstrādāt jaunu FDL vai veikt labojumus spēkā esošajā FDL. Jaunais nacionālais regulējums varētu pievērst lielāku uzmanību fiskālo risku ietekmes mazināšanā un vadībā, arī plašākā fiskālo risku izpratnē. Iespējams, ka ar efektīvāku un laicīgāku fiskālo risku (plašākajā izpratnē) identifikāciju - UGF, Airbaltic, Rail Baltica

⁷⁵ Maksājumu radars <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/maksajumu-radars-p>

⁷⁶ Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam <https://likumi.lv/ta/id/349352-enu-ekonomikas-ierobezosanas-plans-2024-2027-gadam>

⁷⁷ Informatīvais ziņojums "Fiskālo risku deklarācija" https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b83539ff-70f1-49b8-99ba-ce3119f14b23

ietekme uz valsts budžetu būtu mazāka. Ir apsverama lielāka fiskālo risku vadības funkciju piešķiršana arī FDP, kam ir neatkarīgās institūcijas statuss un, kas var palīdzēt veikt šo funkciju.

4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi

4.1. Fiskāli strukturālais plāns un pieļaujamo izdevumu aprēķini

- 111.** 2025. gada budžeta un budžeta ietvara 2025. – 2027. gadam izstrāde vairāku iemeslu dēļ notiek ļoti īsos termiņos, kas apgrūtina detalizētu un izvērstu analīzi mainīgās informācijas dēļ. Padome laicīgi nav saņēmusi FSP un citu nepieciešamo informāciju un aprēķinus, fiskālo nosacījumu novērtēšanai. Šī iemesla dēļ, izvērstāka fiskāli strukturālā plāna analīzi Padome veiks savā 2025. gada pavasara Uzraudzības starpziņojumā.
- 112.** Sākot ar 2024. gadu stājies spējā jaunais Eiropas Savienības fiskālās un ekonomiskās pārvaldības regulējums. Tas ietver divas regulas^{78,79} un vienu direktīvu⁸⁰. Atbilstoši jaunajam regulējumam, ES dalībvalstīm reizi četros vai piecos gados, aprīlī, jāizstrādā vidēja termiņa Fiskāli strukturālais plānu (FSP), kas aizstāj ikgadējo Stabilitātes programmu un Nacionālo reformu programmu. Šajā plānā ir jānosaka fiskālā trajektorija, kas attiecas uz valsts finansēto neto primāro izdevumu⁸¹ pieauguma robežām. Fiskālā trajektorija tiek veidota tā, lai plāna īstenošanas periodā un desmit gadus pēc tam - vispārējās valdības budžeta deficīts nepārsniegtu 3% no IKP, bet parāds – 60% no IKP.
- 113.** Fiskālā trajektorija ir jāievēro likumprojekta "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" sagatavošanā, savukārt, novērtējot Latvijas iesniegto Vispārējās valdības budžeta plāna projektu 2025. gadam, EK pārbaudīs fiskālo rādītāju atbilstību Fiskāli strukturālā plāna ierobežojumiem. Ņemot vērā, ka jaunajā ES ekonomikas pārvaldības modelī būtiska nozīme ir 2028. gadam, jo 2025., 2026. un 2027. gada fiskālie nosacījumi tiek aprēķināti pamatojoties uz 2028. gada mērķa rādītājiem, šajā nodaļā informatīvos nolūkos ir ietverti arī fiskālie rādītāji par 2028. gadu.
- 114.** Atbilstoši jaunajam ES regulējumam, tika veikti grozījumi Latvijas Fiskālās disciplīnas likuma 10. pantā, kas noteica maksimāli pieļaujamā strukturālā deficīta apmēru 0,5% apmērā no IKP. Sākot ar 2025. gadu strukturālā deficīta apjoms tiek noteikts 1% apmērā no IKP⁸².
- 115.** Atjaunojot ES fiskālo noteikumu piemērošanu, MK pieņēma lēmumu neieviešāt jaunus vienreizējos pasākumus budžeta plānošanā⁸³, bet tomēr turpina uzsāktos, budžetu likumos apstiprinātos, vienreizējos pasākumus Covid-19 seku mazināšanai un iekšējās un ārējās drošības finansēšanas pasākumus. FM apņemas vienreizēju pasākumu finansēšanu nodrošināt fiskālās disciplīnas ietvaros, lai nepieļautu vispārējās valdības budžeta deficīta 3% no IKP sliekšņa pārsniegumu un ievērotu FSP noteikto fiskālo trajektoriju.

⁷⁸ Padomes Regula Nr. 2024/1263 - preventīvais mehānisms - par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 (spēkā no 29.04.2024).

⁷⁹ Padomes Regula Nr. 2024/1264 - korektīvais mehānisms - ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (spēkā no 29.04.2024).

⁸⁰ Padomes Direktīva Nr. 2024/1265 - ar ko groza Direktīvu 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām (spēkā no 29.04.2024).

⁸¹ Izdevumi, no kuriem izslēgtas vairākas pozīcijas – procentu izdevumi, diskrecionārie ieņēmumi pasākumi (valdības apstiprinātās izmaiņas nodokļos, nenodokļos, maksas pakalpojumos un citos pašu ieņēmumos), izdevumi par ES fondu programmām un valsts līdzfinansējums ES fondu programmām, kā arī bezdarbnieku pabalstu izdevumu cikliskie elementi.

⁸² MK 24.09.2024. protokols Nr. 39/31.š: Likumprojekts (grozījumi) (mk.gov.lv)

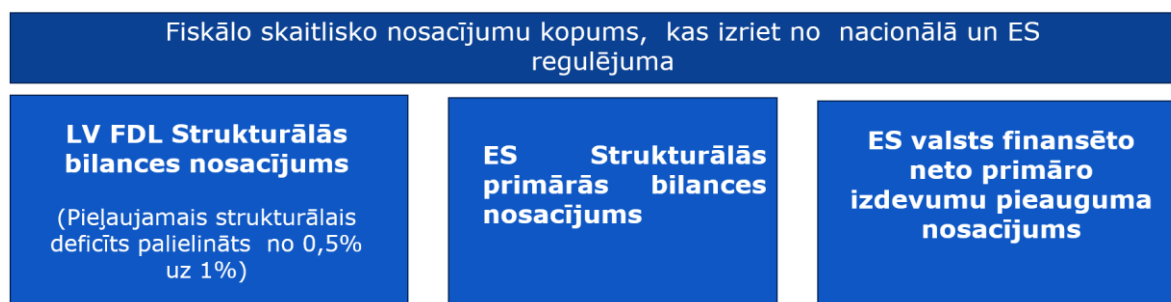
⁸³ MK 30.04.2024. sēdes protokols Nr.18; 53.š

4.1. tabula. Vienreizējie pasākumi milj. eiro un % no IKP

	2025	2026	2027	2028
Izdevumi iekšējai un ārējai drošībai	-768,6	-826,5	-815,0	-663,9
Izdevumi Covid-19 seku mazināšanai	-5,3	-5,3	-5,3	-5,3
Vienreizējie pasākumi % no IKP	-1,7	-1,8	-1,7	-1,3

Avots: FM

116. Ņemot vērā šīs būtiskās izmaiņas regulējumā, fiskālie skaitliskie nosacījumi, sākot ar budžeta 2025. gadam un budžeta ietvara 2025. – 2027. gadam veidošanu un turpmāk, tiks aprēķināti pēc trīs metodēm (1) Strukturālās Bilances nosacījums, kas izriet no nacionālās likumdošanas un no ES regulas 2024/1263 izrietošais (2) Strukturālās primārās bilances (SPB) nosacījums un (3) ES izdevumu pieauguma nosacījums. Katrs no šiem fiskālajiem nosacījumiem attiecas uz atšķirīgu fiskālo rādītāju, taču, lai nodrošinātu to salīdzināmību un noteiktu, kurš fiskālais nosacījums ir noteicošais, fiskālie rādītāji tiek pārrēķināti vienā. Šim mērķim FM izvēlējās FDL strukturālās bilances rādītāju.

117. Šie rādītāji tiek izmantoti arī FSP, nosakot fiskālo trajektoriju - neto valsts finansēto primāro izdevumu maksimālo pieaugumu, ko Latvija ir iekļāvusi FSP projektā, kas saskaņā ar FM aprēķiniem ir šāda:

	2025	2026	2027	2028
Neto valsts finansētie primārie izdevumi (EK)	5,9%	3,6%	3,4%	3,3%

118. Saskaņā ar FM kalkulācijām⁸⁴, pēc fiskālās telpas paplašināšanas un aizpildīšanas ar jauniem politikas pasākumiem, vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis, kas izpilda visus trīs nosacījumus, 2025. – 2028. gadam tiek noteikts: -0,789% no IKP 2025. gadam, -0,749% no IKP 2026. gadam, -0,792% no IKP 2027. gadam un -0,954% no IKP 2028. gadam. Visos četros gados dominējošais fiskālais nosacījums ir ES izdevumu pieauguma nosacījums.

119. Latvijas fiskālās prognozes 2024. gadam paredz strukturālo primāro bilanci -0,789% no IKP, kas ir labāk nekā (EK) 2024. gada pavasarī prognozētie -1,362%. Tomēr, lai no-

⁸⁴ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026., un 2027. gadam" Paskaidrojumi uzmetums

drošinātu procesu stabilitāti, 2025. gada ES Strukturālās primārās bilances mērķis paliēk -1,342%. Tas ļauj 2025. gadā izdevumu pieaugumu palielināt no 4,5% līdz 5,9%. Atšķirības starp EK un Latvijas prognozēm attiecas arī uz valdības parādu – Latvija prognozē 45,8% no IKP, bet EK – 44,5%, kā rezultātā pieaug arī prognozētie procentu izdevumi. Lai 2028. gadā budžeta deficīts nepārsniegtu 3% no IKP, ES strukturālās primārās bilances mērķis 2028. gadam ir nedaudz uzlabots no -1,282% uz -1,257%. Pēc tehniskā dialoga ar EK, tika panākta vienošanās, ka fiskālās trajektorijas noteikšanā tiek izmantota integrēta prognožu sistēma, kur 2024. gadam tiek izmantotas Latvijas makroekonomiskās un fiskālās prognozes, bet sākot ar 2025. gadu tiek izmantotas EK 2024. gada pavasara prognozes un EK kopējie pieņēmumi un metodoloģija. Pēc šīm korekcijām par dominējošo fiskālo nosacījumu 2025. gadā kļūst ES strukturālās primārās bilances nosacījums.

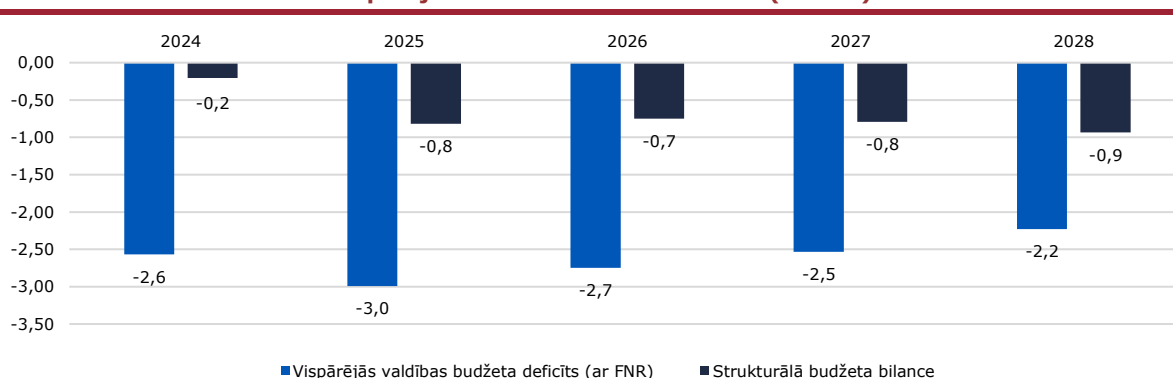
4.2 tabula. EK tehniskās informācijas prasības SPB uzlabošanai un SPB saskaņā ar Latvijas aktuālo informāciju (pēc tehniskā dialoga)

	2024	2025	2026	2027	2028
strukturālā primārā bilance, % no IKP Saskaņā ar EK tehniskās informācijas prasības SPB uzlabošanai	-1,362	-1,342	-1,322	-1,302	-1,282
strukturālās primārās bilances, % no IKP Saskaņā ar Latvijas aktuālāko datu (prognožu) EK tehniskās informācijas prasībām strukturālās primārās bilances uzlabošanai	-0,789	-1,342	-1,322	-1,302	-1,257

Avots: FM

120. Līdz ar to galīgie vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, kas izpilda visus trīs nosacījumus 2025. – 2028. gadam, tiek noteikts: -0,817% no IKP 2025. gadam, -0,749% no IKP 2026. gadam, -0,792% no IKP 2027. gadam un 0,932% no IKP 2028. gadam.

4.1. attēls. Strukturālā budžeta bilance ievērojot visus fiskālos nosacījumus un tai atbilstošais vispārējās valdības budžeta deficīts (ar FNR)

Avots: FM

- 121. Sagatavojot Vispārējās valdības budžeta plāna projektu 2025. gadam, tiek novērtēts neto valsts finansēto primāro izdevumu pieaugums un saskaņā ar FM aprēķiniem, tas tiek prognozēts 4,4% apmērā (bez FNR), kas ir zemāk par FSP nosakāmo maksimāli pieļaujamo līmeni.**
- 122. Fiskālā disciplīnas padome atzīst, ka FM aprēķinātā fiskālā trajektorija atbilst Regulas 2024/1263 (EK tehniskās informācijas) nosacījumiem. Tāpat Padome atzinīgi novērtē aktuālāku nacionālo datu izmantošanu 2024. gada fiskālās prognozēs un budžeta 2025. gadam sagatavošanu, ievērojot FSP fiskālo trajektoriju.**

4.2. Vispārējās valdības parāds

123. Latvijā vispārējās valdības parāda prognozes šim gadam nepārsniedz 47%. Finanšu ministrija šim gadam prognozējusi parāda apmēru 45,8% no IKP. FM, Eiropas Komisijas un Latvijas Bankas publicētās prognozes, apkopotas 4.3. tabulā.

4.3. tabula. Vispārējās valdības parāda prognozes Latvijā

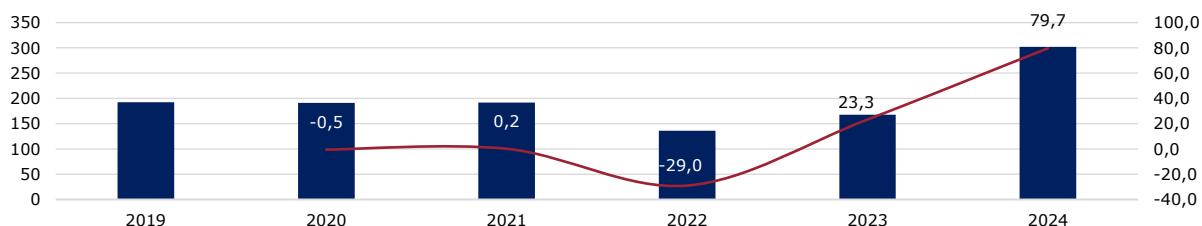
	2024	2025	2026	2027	2028
FM (bruto parāds)	45,8	47,5	48,5	49,7	50,8
Latvijas Banka (VVP)	47,0	48,4	49,0	-	-
Eiropas Komisija (VVP)	44,5	46,3	-	-	-

Avots: EK⁸⁵, LB⁸⁶, *FM (FSP)⁸⁷

124. Kopumā šogad un nākošgad nav indikāciju par strauju Latvijas parāda pieaugumu, šogad tas varētu saglabāties robežās no 44,5 % - 47%, bet nākošgad pieaugt līdz 46,3%-48,4%. Tomēr prognozes 2026.-2027. gadiem liecina, ka parāds strauji tuvosies 50% no IKP robežai un 2027. gadā to sasniegs. Šis ir nopietns signāls konsekvēnti ievērot fiskālo disciplīnu, jo krīžu gadījumos valstu parādiem ir tendence strauji pieaugt. Lai gan pašlaik nav indikāciju par krīzes scenāriju Latvijā, tomēr ņemot vērā ļoti nenoturīgo ģeopolitisko situāciju šāds scenārijs nav izslēgts.

125. Pašlaik valsts parāda apkalpošana ir liels slogs valsts finansēm. Saistībā ar ECB īstenoto ierobežojošo monetāro politiku šogad ir vērojams straujākais izdevumu pieaugums procentu izdevumos – 2024. gada astoņos mēnešos procentu izdevumi ir par 79,7% lielāki nekā 2023. gada attiecīgajā periodā (4.2. att.).

4.2. attēls. Procentu izdevumi pirmajos 8 mēnešos 2019.–2024. gadā (milj. eiro; kreisā ass) un procentu izdevumu pieauguma temps (%; labā ass)

Avots: Valsts kase

126. Saskaņā ar FM aprēķiniem, VTBI 2025.-2027. un FSP 2025.-2028. gadam valsts parāda apkalpošanas izdevumi šogad veidos 1,1% no IKP, 2025. gadā tie

⁸⁵ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Fiscal Statistical Tables providing background data relevant for the assessment of the budgetary policies of the Member States Accompanying the document Recommendations for COUNCIL RECOMMENDATIONS on the 2024 economic, social, employment, structural and budgetary policies of Belgium, Bulgaria, Czechia, Denmark, Germany, Estonia, Ireland, Greece, Spain, France, Croatia, Italy, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Malta, the Netherlands, Austria, Poland, Portugal, Romania, Slovenia, Slovakia, Finland and Sweden - Publications Office of the EU (europa.eu)

⁸⁶ Makroekonomiskās prognozes | 2024. gada oktobris | Latvijas Banka

⁸⁷ Latvijas Fiskāli strukturālais plāns 2025. – 2028. gadam (1b tabula un 4.tabula)

pieaugs līdz 1,2% no IKP, 2026. gadā līdz 1,3%, 2027. gadā līdz 1,4% un 2028. gadā līdz 1,5% no IKP. Augstās procentu likmes rada papildu slogu valsts parāda apkalpošanai un samazina valsts izdevumu iespējas.

4.4. tabula. Parāda apkalpošanas izmaksu prognozes

	2024	2025	2026	2027	2028
Parāda apkalpošana (procentu maksājumi) milj.eiro	457	541	645	721	772
Parāda apkalpošana % no IKP (D. 41)	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5

Avots: FM

- 127.** Ņemot vērā ECB ierobežojošo monetāro politiku, parāda apkalpošanas izmaksas ir augstas jau pašlaik. Tām būs tendence pieaugt un arī jaunu aizņēmumu likmes valsts budžetam būs apgrūtināšas. Šādi izaicinājumi ir dienas kārtībā, neskatoties uz augsto kredītreitingu aģentūru novērtējumu Latvijas ekonomikai.
- 128.** Reitingu aģentūra Moody's Ratings⁸⁸ 26. jūlijā paziņoja, ka uztur Latvijas kredītreitingu A3 līmenī un arī nākotnes novērtējums ir stabils. Novērtējums izteikts, ņemot vērā spēcīgu valsts finanšu stāvokli un stabilu institucionālo pārvaldību, kas ļauj valstij veiksmīgi tikt galā ar ārējiem izaicinājumiem, tostarp ģeopolitiskajiem riskiem. Aģentūra uzsver, ka Latvijas ekonomika ir neliela, bet elastīga, un tā turpina stabilu izaugsmi. Tāpat Moody's novērtē Latvijas mēreno valsts parāda līmeni, taču norāda uz būtisku valsts uzņēmumu saistību īpatsvaru.
- 129.** Aģentūra Fitch Ratings⁸⁹ 12. jūlijā apstiprināja Latvijas kredītreitingu A- līmenī, izceļot zemās valsts parāda un parāda apkalpošanas izmaksas, kā arī uzticamu īstenoto politiku, ko atbalsta dalība ES un eirozonā. Nākotnes novērtējums Latvijas ekonomikai ir pozitīvs. Pozitīvo nākotnes novērtējumu aģentūra pamato Latvijas izturība pret ārējiem satricinājumiem, piemēram, Covid-19 pandēmiju un Krievijas karu Ukrainā. Fitch norāda uz Latvijas ekonomikas atkarības mazināšanos no Krievijas enerģijas importa un sagaida, ka ekonomikas izaugsme turpināsies, lai gan budžeta deficīts īstermiņā pieaugs, saistībā ar lielākiem izdevumiem aizsardzībai un sociālajām vajadzībām.
- 130.** Savukārt 31. maijā S&P Global Ratings⁹⁰ pazemināja Latvijas kredītreitingu no A+ uz A līmeni, saglabājot stabilu nākotnes novērtējumu. Lēmuma pamatā ir bažas par Krievijas-Ukrainas kara ilgtermiņa ietekmi uz Latvijas fiskālajiem rādītājiem un lēno ekonomisko izaugsmi. Lai gan Latvijas ekonomika līdz šim bijusi noturīga, izdevumu pieaugums drošībai varētu aizkavēt budžeta deficīta samazināšanos. Stabils nākotnes novērtējums atspoguļo prognozēto ekonomikas atveseļošanos un Latvijas valdības apņēmību ievērot stingrus fiskālās politikas principus.

⁸⁸ Moody's Ratings paziņo par Latvijas kredītreitinga atbilstību esošajam A3 līmenim ar stabilu nākotnes novērtējumu | Moody's Ratings paziņo par Latvijas kredītreitinga atbilstību esošajam A3 līmenim ar stabilu nākotnes novērtējumu | Valsts kase

⁸⁹ Fitch Ratings apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A- līmenī ar pozitīvu nākotnes novērtējumu | Fitch Ratings apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A- līmenī ar pozitīvu nākotnes novērtējumu | Valsts kase

⁹⁰ S&P Global nosaka Latvijas kredītreitingu A līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu | S&P Global nosaka Latvijas kredītreitingu A līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu | Valsts kase

Pielikums Nr. 1

Pensiju 1.līmeņa kapitāla aktualizācijas ikgadējie indeksi un 2.līmeņa vidējā ienesīguma indekss dinamikā

Gads	1.L indekss*	kapitāla	2.L pieauguma indekss**	vidējais	VSAOI pensiju 2.L	likmes	%p	PCI gadā
1997	1,0300		-			-		
1998	1,1200		-			-		1,047
1999	1,1170		-			-		1,024
2000	1,0690		-			-		1,026
2001	1,0835					2% (1.jūlijs)		1,025
2002	1,0453					2%		1,019
2003	1,1645		1,037			2%		1,029
2004	1,1754		1,053			2%		1,062
2005	1,1712		1,079			2%		1,067
2006	1,2333		1,035			2%		1,065
2007	1,3593		1,035			4%		1,101
2008	1,3106		0,902			8%		1,154
2009	1,0000		1,133			2% (1.maijs)		1,035
2010	1,0000		1,083			2%		0,989
2011	1,0000		0,977			2%		1,044
2012	1,0000		1,089			2%		1,023
2013	1,0000		1,023			4%		1
2014	1,0000		1,053			4%		1,006
2015	1,0000		1,019			5%		1,002
2016	1,0614		1,020			6%		1,001
2017	1,0786		1,031			6%		1,029
2018	1,1064		0,961			6%		1,025
2019	1,1029		1,108			6%		1,028
2020	1,0445		1,021			6%		1,002
2021	1,0632		1,091			6%		1,033

2022	1,1357	0,859	6%	1,173
2023	1,1329	1,125	6%	1,089

Avots: Labklājības ministrija

*vecuma pensijas kapitāla aktualizācija noteikta Ministru kabineta 2007. gada 27. marta noteikumos Nr. 205 "Apdrošināšanas iemaksu algas indeksa aprēķināšanas un vecuma pensijas kapitāla aktualizācijas kārtība".

** vidējais svērtais ienesīgums pēc attiecīgās kategorijas ieguldījumu plānu neto aktīvu vērtības. Izmantoti dati par ieguldījumu plāna daļas vērtību, tiek aprēķināts ienesīgums dažādos periodos, kas izteikts gada procentos. Plāna ieguldījumu ienesīgumu aprēķina kā plāna daļas vērtības izmaiņas pārskata periodā attiecību pret tās vērtību perioda sākumā, izsakot to gada procentos (pieņemot, ka gadā ir 365 dienas). Atbilstoši VSAA pārskatiem par valsts fondēto pensiju shēmas darbību. Tabulā vērtības izteiktas izmaiņu indeksos. Norādīts, sākot ar 2023.gadu, jo ar 2003. gada 1. janvāri valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldīšana tika uzticēta privātajiem līdzekļu pārvaldītājiem.

Pensiju 2.līmenī ļauts ieguldīt augstāka riska akciju tirgos ar 2018.gadu.